

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 5.1.2004
COM(2003) 845 τελικό

ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

**σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 92/43/ΕΕC για τη διατήρηση των φυσικών
οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας**

[SEC(2003) 1478]

Περιεχόμενα

1.	Εισαγωγή	4
1.1.	Ιστορικό της έκθεσης	4
1.2.	Η διαδικασία υποβολής εκθέσεων που καθορίζεται στην οδηγία	5
1.3.	Δομή της έκθεσης	6
2.	Η οδηγία για τους οικοτόπους 92/43/ΕΟΚ	8
2.1.	Οι στόχοι της οδηγίας	8
2.2.	Οι βασικές διατάξεις της οδηγίας	8
2.2.1.	Ειδικές ζώνες διατήρησης και Natura 2000	9
2.2.2.	Θέσπιση συστήματος αυστηρής προστασίας των ζωικών και φυτικών ειδών	10
2.2.3.	Άλλες γενικές διατάξεις	11
2.3.	Νομικές διευκρινίσεις	11
3.	Δραστηριότητες εφαρμογής σε επίπεδο ΕΕ	13
3.1.	Αντιμετώπιση των νομικών παραβάσεων	14
3.2.	Χρηματοδότηση μέσω του LIFE-Nature	14
3.3.	Χρηματοδότηση του Natura 2000	15
3.4.	Προετοιμασία της διεύρυνσης	16
4.	Επισκόπηση της εφαρμογής της οδηγίας στα κράτη μέλη	17
4.1.	Συγκρότηση του δικτύου Natura 2000	17
4.1.1.	Προτεινόμενοι τόποι κοινοτικής σημασίας	17
4.1.2.	Κατάσταση διατήρησης	21
4.1.3.	Συγχρηματοδότηση δυνάμει της οδηγίας	22
4.1.4.	Εποπτεία	23
4.2.	Προστασία των ειδών	24
4.2.1.	Θέσπιση αυστηρών συστημάτων προστασίας	24
4.2.2.	Λήψη δειγμάτων από το φυσικό περιβάλλον και παρεκκλίσεις	26
4.3.	Άλλα ζητήματα γενικής φύσεως	27
4.3.1.	Ερευνητικές δραστηριότητες	27
4.3.2.	Επανεισαγωγή και εισαγωγή ειδών	27
4.3.3.	Εκπαίδευση και ενημέρωση	28

4.3.4.	Σχεδιασμός για την προώθηση της διαχείρισης στοιχείων του τοπίου	28
4.3.5.	Ανθρώπινοι πόροι	29
5.	Συμπεράσματα	30
5.1.	Διατήρηση οικοτόπων και ειδών	30
5.1.1.	Επιλογή τόπων	30
5.1.2.	Προστασία των τόπων	31
5.1.3.	Διαχείριση των τόπων.....	31
5.1.4.	Μέτρα για τη διατήρηση των τόπων.....	32
5.2.	Προστασία των ειδών	32
5.3.	Πόροι (ανθρώπινοι και χρηματοδοτικοί).....	32
5.4.	Υποβολή εκθέσεων δυνάμει της οδηγίας	33

ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 92/43/ΕΕC για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας

Μέρος I Συγκεντρωτική έκθεση σχετικά με την επιτευχθείσα γενική πρόοδο

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Ιστορικό της έκθεσης

Η βιοποικιλότητα, απαραίτητη για τη διατήρηση της ζωής στη Γη, φθίνει με έναν άνευ προηγουμένου ρυθμό σε παγκόσμιο επίπεδο, όπως προκύπτει από τη Σφαιρική Εκτίμηση της Βιοποικιλότητας που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον (UNEP). Στο έγγραφο αυτό αναφέρεται ότι, σε ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ, έχει πλέον εξαφανισθεί ποσοστό έως 24% των ειδών ορισμένων ομάδων όπως οι πεταλούδες, τα πτηνά και τα θηλαστικά.

Στη δική του εκτίμηση της κατάστασης, ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (ΕΟΠ) συνεπέρανε ότι η μείωση αυτή της βιοποικιλότητας στην ΕΕ οφείλεται κυρίως στις εξαιρετικά εντατικές και εν μέρει βιομηχανικές μορφές γεωργικής και δασοκομικής χρήσης της γης, σε έναν αυξανόμενο κατακερματισμό των εναπομεινάντων φυσικών οικοτόπων λόγω των υποδομών και της αστικοποίησης, στο μαζικό τουρισμό και στη ρύπανση των υδάτων και της ατμόσφαιρας. Ο ΕΟΠ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, λαμβανομένης υπόψη της αναμενόμενης αύξησης της οικονομικής δραστηριότητας, ο ρυθμός απώλειας της βιοποικιλότητας είναι πολύ πιθανότερο να αυξηθεί παρά να σταθεροποιηθεί.

Στο πλαίσιο αυτό, το 1998, η ΕΕ ενέκρινε στρατηγική για τη βιοποικιλότητα, στην οποία αναγνωρίζεται ο ηγετικός ρόλος της ΕΕ στην προώθηση των στόχων της σύμβασης για τη βιοποικιλότητα και καθόρισε το πλαίσιο στο οποίο οι πολιτικές και τα μέσα της Κοινότητας συμβάλλουν στην επίτευξη του σκοπού αυτού.

Η στρατηγική θέτει στόχους για μια σειρά πεδίων πολιτικής, το πρώτο από τα οποία είναι η διατήρηση των φυσικών πόρων. Δύο βασικοί στόχοι που εντάσσονται στο πεδίο αυτό είναι η πλήρης εφαρμογή των οδηγιών για τους οικοτόπους και για τα πτηνά (92/43/ΕΟΚ και 79/409/ΕΟΚ αντιστοίχως), και η στήριξη της συγκρότησης δικτύων χαρακτηρισμένων περιοχών, και ιδίως του δικτύου Natura 2000 της ΕΕ.

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ, τον Ιούνιο του 2001, οι αρχηγοί κρατών της ΕΕ συμφώνησαν να επιδιώξουν να σταματήσουν την υποβάθμιση της βιοποικιλότητας το αργότερο το 2010. Τα μέσα για την επίτευξη του στόχου αυτού αναπτύχθηκαν στο Έκτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον το οποίο εγκρίθηκε από το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τον Ιούνιο του 2002. Σε παγκόσμιο επίπεδο, στο Σχέδιο Δράσης που συμφωνήθηκε από την Παγκόσμια Διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ για την Αειφόρο Ανάπτυξη γίνεται έκκληση για

σημαντική μείωση του τρέχοντος ρυθμού υποβάθμισης της βιοποικιλότητας μέχρι το 2010. Η ΕΕ, σε συνεργασία με τον ΕΟΠ, καταρτίζουν σειρά δεικτών για την παρακολούθηση της προόδου στην επίτευξη του στόχου για το 2010.

Η αποτελεσματική εφαρμογή των οδηγιών για τους οικοτόπους και για τα πτηνά και η συγκρότηση του δικτύου Natura 2000 είναι απαραίτητες για την επίτευξη των κοινοτικών και παγκόσμιων στόχων που έχουν τεθεί για το 2010. Πληροφορίες σχετικά με την εφαρμογή των δύο προαναφερόμενων οδηγιών θα συμβάλλουν ουσιαστικά στην παρακολούθηση της προόδου με τη βοήθεια της ευρύτερης σειράς δεικτών για την βιοποικιλότητα που αναπτύσσονται τώρα.

Η παρούσα έκθεση παρέχει συνολική εικόνα της προόδου που επιτελέστηκε μέχρι σήμερα. Ενώ υπήρξαν σοβαρές καθυστερήσεις στην εφαρμογή της οδηγίας, η πρόοδος που σημειώθηκε προσφάτως αφήνει περιθώρια αισιοδοξίας σε σχέση με την τήρηση των απαιτήσεών της για την προστασία των οικοτόπων. Όσον αφορά τα μέτρα για την προστασία των ειδών, η κατάσταση είναι λιγότερο ενθαρρυντική και στην έκθεση αναφέρεται σαφώς ότι πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προτεραιότητα στο συγκεκριμένο τομέα.

1.2. Η διαδικασία υποβολής εκθέσεων που καθορίζεται στην οδηγία

Το άρθρο 17 της οδηγίας για τους οικοτόπους παρέχει το πλαίσιο για την υποβολή πληροφοριών σχετικά με την πρόοδο που έχει σημειωθεί στην εφαρμογή της οδηγίας: τα κράτη μέλη καλούνται να συντάσσουν εκθέσεις για την εφαρμογή της οδηγίας κάθε έξι χρόνια από την ημερομηνία ενάρξεως ισχύος της οδηγίας, ενώ η πρώτη έκθεση θα πρέπει να καλύψει την περίοδο από τον Ιούνιο του 1994 έως το Μάιο του 2000¹.

Στο άρθρο 17 της οδηγίας καθορίζονται ο χρόνος υποβολής, το περιεχόμενο και ο τρόπος συμπίλησης και διανομής μιας συγκεντρωτικής μορφής των εθνικών εκθέσεων. Οι εθνικές εκθέσεις πρέπει να περιέχουν ιδίως πληροφορίες σχετικά με την εφαρμογή των μέτρων που έχουν ληφθεί δυνάμει της οδηγίας, καθώς και εκτίμηση των επιπτώσεων των μέτρων αυτών στην κατάσταση διατήρησης των τύπων φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος Ι και των ειδών του παραρτήματος ΙΙ.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συντάσσει "συνολική έκθεση", βασιζόμενη στις εθνικές εκθέσεις. Η εν λόγω έκθεση περιλαμβάνει αποτίμηση της προόδου που έχει σημειωθεί και ειδικότερα της συμβολής του Natura 2000 στην επίτευξη "ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησης" των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων των ειδών. Μετά την υποβολή της στην Επιτροπή Οικοτόπων², η συγκεντρωτική ("συνολική") έκθεση δημοσιεύεται από την Επιτροπή το αργότερο εντός δύο ετών από την παραλαβή όλων των εκθέσεων των κρατών μελών. Η

¹ Η οδηγία για τους οικοτόπους εξεδόθη στις 21 Μαΐου 1992 και διαβιβάστηκε στα κράτη μέλη στις 5 Ιουνίου 1992, άρχισε δε να ισχύει 2 έτη αργότερα, τον Ιούνιο του 1994.

² Η Επιτροπή Οικοτόπων είναι η επιτροπή που συγκροτήθηκε δυνάμει του άρθρου. 20 της οδηγίας για τους οικοτόπους για να επικουρεί την Επιτροπή σε θέματα σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας.

Επιτροπή διαβιβάζει τη συγκεντρωτική έκθεση στα κράτη μέλη, στα θεσμικά όργανα της ΕΕ και την καθιστά διαθέσιμη στο κοινό³.

Λόγω των καθυστερήσεων που σημειώθηκαν στην εφαρμογή της οδηγίας, και προκειμένου να εναρμονιστεί η περίοδος που θα καλύψει η έκθεση με την αντίστοιχη περίοδο που προβλέπεται από την οδηγία για τα πτηνά, η Επιτροπή Οικοτόπων συμφώνησε να παρατείνει έως το τέλος του 2000 το διάστημα που θα καλύψουν οι εθνικές εκθέσεις. Ως προθεσμία για την υποβολή των εθνικών εκθέσεων ορίστηκε ο Σεπτέμβριος του 2001, ώστε να υπάρξει αρκετός χρόνος για τη σύνταξή τους.

Η Επιτροπή Οικοτόπων συμφώνησε επίσης μια σειρά κατευθυντήριων γραμμών για τη σύνταξη των εθνικών εκθέσεων, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται κατάλογος ερωτημάτων που θα πρέπει να απαντηθούν. Σχετικά με την πρώτη εξεταζόμενη περίοδο, (1994-2000), αποφασίστηκε ότι:

- τα κράτη μέλη θα πρέπει να εστιαστούν στις εμπειρίες τους, και ιδίως στις επιτυχίες που σημείωσαν και τις δυσκολίες που συνάντησαν κατά τα πρώτα έτη της εφαρμογής της οδηγίας·
- ελλείψει κοινοτικών καταλόγων τόπων, οι πληροφορίες σχετικά με τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων των ειδών θα πρέπει να επικεντρωθούν στους προτεινόμενους τόπους κοινοτικής σημασίας, και να είναι γενικού χαρακτήρα αντί να αφορούν μεμονωμένους τόπους· και
- όσον αφορά την προστασία των ειδών, θα πρέπει να παρέχονται μόνο γενικές πληροφορίες σχετικά με την νομοθεσία, την παρακολούθηση και την έρευνα.

Πολλές από τις εκθέσεις των κρατών μελών περιέλαβαν πληροφορίες για εξελίξεις που σημειώθηκαν μετά το τέλος της περιόδου που καλύπτει η έκθεση. Ως εκ τούτου, και δεδομένου ότι η διαδικασία θέσης σε εφαρμογή της οδηγίας συνεχίζεται, το παρόν έγγραφο, πέρα από το να εκθέτει την κατάσταση στο τέλος του 2000, περιλαμβάνει, εφόσον υπάρχουν, και πληροφορίες για σημαντικές μεταγενέστερες εξελίξεις.

1.3. Δομή της έκθεσης

Η παρούσα έκθεση διαιρείται σε δύο μέρη:

- Μέρος Ι – συγκεντρωτική έκθεση σχετικά με την επιτευχθείσα γενική πρόοδο
- Μέρος ΙΙ – σύνοψη των εκθέσεων των κρατών μελών

Το μέρος Ι περιλαμβάνει τη βασική αποτίμηση της προόδου που σημειώθηκε κατά την περίοδο 1994 έως 2000, ιδίως σε σχέση με το δίκτυο Natura 2000. Στο παρόν

³ Στο άρθρο 17 παράγραφος 2 αναφέρονται ως σχετικά κοινοτικά όργανα το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. Στο διάστημα που μεσολάβησε από την έκδοση της οδηγίας για τους οικοτόπους, στα θεσμικά αυτά όργανα προσετέθη και η Επιτροπή των Περιφερειών. Η παρούσα και οι επόμενες συγκεντρωτικές εκθέσεις θα διαβιβαστούν σε όλα τα ανωτέρω όργανα της ΕΕ και θα δημοσιοποιηθούν μέσω του ιστότοπου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

τμήμα παρουσιάζεται το πλαίσιο της έκθεσης. Στο τμήμα 2 περιγράφονται συνοπτικά οι στόχοι και οι διατάξεις της οδηγίας καθώς και η σχετική νομολογία. Στο τμήμα 3 παρέχεται επισκόπηση των σχετικών με την εφαρμογή δραστηριοτήτων που ανελήφθησαν σε επίπεδο ΕΕ. Η βασική ανάλυση της εφαρμογής της οδηγίας στα κράτη μέλη, η οποία βασίζεται στις επίσημες εθνικές εκθέσεις που υποβλήθηκαν, καθώς και σε άλλα διαθέσιμα επίσημα στοιχεία, περιλαμβάνεται στο τμήμα 4. Το τμήμα 5 περιέχει τα βασικά συμπεράσματα και συστάσεις για περαιτέρω ενίσχυση της διαδικασίας εφαρμογής, όπου είναι αναγκαίο.

Το μέρος II περιλαμβάνει χωριστά τμήματα στα οποία γίνεται ανασκόπηση της εφαρμογής της οδηγίας σε καθένα από τα 15 κράτη μέλη. Τα τμήματα αυτά έχουν κοινή δομή ώστε να επισημαίνονται τα βασικά μέτρα που έχουν ληφθεί δυνάμει της οδηγίας, καθώς και οι επιπτώσεις των μέτρων αυτών στην κατάσταση διατήρησης των οικοτόπων και των ειδών. Τα τμήματα του μέρους II που περιγράφουν την κατάσταση στα κράτη μέλη έχουν συνταχθεί από έναν ή περισσότερους συμβούλους που είναι ειδικά εξοικειωμένοι με την εφαρμογή της οδηγίας για τους οικοτόπους στα συγκεκριμένα κράτη μέλη. Οι συντάκτες των τμημάτων αυτών βασίστηκαν στις επίσημες εθνικές εκθέσεις που υποβλήθηκαν από τα κράτη μέλη. Συζητήσεις που διεξήχθησαν με επιλεγμένους κυβερνητικούς και μη κυβερνητικούς εμπειρογνώμονες, καθώς και με στελέχη της Επιτροπής, βοήθησαν στην ερμηνεία των εθνικών εκθέσεων. Όπως προβλέπεται στο άρθρο 17 της οδηγίας, τα τμήματα αυτά ελέγχθηκαν ως προς την ακρίβεια του περιεχομένου τους, και για να εξακριβωθεί κατά πόσο η ερμηνεία των παρεχόμενων στις εθνικές εκθέσεις πληροφοριών δεν παραποιεί τα γεγονότα.

2. Η ΟΔΗΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥΣ 92/43/ΕΟΚ

2.1. Οι στόχοι της οδηγίας

Ο κύριος στόχος της οδηγίας είναι "να συμβάλει στην προστασία της βιολογικής ποικιλομορφίας, μέσω της διατήρησης των φυσικών οικοτόπων, καθώς και της άγριας χλωρίδας και πανίδας στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών όπου εφαρμόζεται η συνθήκη." Ειδικότερα, τα κράτη μέλη οφείλουν να διατηρήσουν ή να αποκαταστήσουν, σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, τους φυσικούς οικοτόπους και τα άγρια είδη χλωρίδας και πανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος (άρθρο 2).

Ένα "συνεκτικό ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο" τόπων – Natura 2000 – πρέπει να διασφαλίζει τη διατήρηση ή την αποκατάσταση σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, των τύπων φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων των οικείων ειδών (άρθρο 3). Η οικολογική συνοχή του Natura 2000 μπορεί να βελτιωθεί με τη διαχείριση στοιχείων του τοπίου στα οποία αποδίδεται πρωταρχική σημασία για την άγρια πανίδα και χλωρίδα (άρθρο 10). Η προστασία των ειδών χλωρίδας και πανίδας πρέπει επίσης να διασφαλισθεί μέσω της θέσπισης συστημάτων αυστηρής προστασίας των ειδών στην περιοχή φυσικής κατανομής τους (άρθρα 12-16). Η οδηγία περιλαμβάνει σειρά συμπληρωματικών διατάξεων σχετικά με την εποπτεία και παρακολούθηση, την επανεισαγωγή τοπικών ειδών, την εισαγωγή μη τοπικών ειδών, την έρευνα και την εκπαίδευση.

2.2. Οι βασικές διατάξεις της οδηγίας

Οι γενικοί στόχοι της οδηγίας πρέπει να επιδιωχθούν μέσω τριών βασικών στρατηγικών: ανάπτυξη συνεκτικού οικολογικού δικτύου ζωνών που υποδεικνύονται για την προστασία των οικοτόπων και ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος, προστασία των ειδών και διάφορες συμπληρωματικές διατάξεις. Το χρονοδιάγραμμα για τη μεταφορά των διατάξεων της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο και οι προθεσμίες για τον καθορισμό των ειδικών ζωνών διατήρησης, τη θέσπιση μέτρων προστασίας των ειδών και την υποβολή εκθέσεων σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας, παρέχονται στον πίνακα 2.2.

Πίνακας 2.2 Επίσημο χρονοδιάγραμμα για την εφαρμογή της οδηγίας για τους οικοτόπους

Απαίτηση	Άρθρο	Νόμιμη προθεσμία
Επίσημη μεταφορά των διατάξεων της οδηγίας	23(1)	10 Ιουνίου 1994
<i>Διατήρηση φυσικών οικοτόπων και οικοτόπων ειδών</i>		
Διαβίβαση από τα κράτη μέλη στην Επιτροπή των προτεινόμενων εθνικών καταλόγων τόπων κοινοτικής σημασίας	4(1)	10 Ιουνίου 1995
Έκδοση καταλόγου τόπων κοινοτικής σημασίας	4(3)	5 Ιουνίου 1998

Χαρακτηρισμός των εγκριθέντων τόπων κοινοτικής σημασίας ως ειδικών ζωνών διατήρησης	4(4)	6 έτη μετά την έκδοση του καταλόγου
Προστασία ειδών		
Θέσπιση αυστηρού συστήματος προστασίας φυτικών και ζωικών ειδών	12 - 16	10 Ιουνίου 1994
Εκθέσεις εφαρμογής		
Σύνταξη και υποβολή στην Επιτροπή εθνικών εκθέσεων εφαρμογής	17(1)	10 Ιουνίου 2000 ⁴
Δημοσίευση της συγκεντρωτικής έκθεσης εφαρμογής που συντάσσεται από την Επιτροπή	17(2)	2 έτη μετά την παραλαβή των εθνικών εκθέσεων ⁵

2.2.1. Ειδικές ζώνες διατήρησης και Natura 2000

Κεντρικό στοιχείο της οδηγίας αποτελεί ο καθορισμός, η προστασία και η διαχείριση ειδικών ζωνών διατήρησης που εντάσσονται στο δίκτυο Natura 2000 ⁶. Κάθε κράτος μέλος οφείλει να χαρακτηρίσει τόπους ως ειδικές ζώνες διατήρησης, βάσει διαδικασίας που εξελίσσεται σε δύο στάδια στην οποία συμμετέχουν και τα κράτη μέλη και η Επιτροπή, ως εξής.

- Στάδιο 1 - τα κράτη μέλη οφείλουν να διαβιβάσουν κατάλογο *προτεινόμενων τόπων κοινοτικής σημασίας*, που έχουν επιλεγεί βάσει των κριτηρίων του παραρτήματος III της οδηγίας και καταλλήλων επιστημονικών στοιχείων.
- Στάδιο 2 – με βάση τα κριτήρια του παραρτήματος III, και στο πλαίσιο των βιογεωγραφικών περιοχών και του εδάφους της ΕΕ στο σύνολό του, η Επιτροπή, σε συνεννόηση με καθένα από τα κράτη μέλη, θα καταρτίσει κατάλογο *τόπων κοινοτικής σημασίας* βάσει των καταλόγων των κρατών μελών, στον οποίο θα περιλαμβάνονται οι τόποι που φιλοξενούν τύπους φυσικών οικοτόπων ή είδη προτεραιότητας.

Στη συνέχεια, και το αργότερο εντός έξι ετών, τα κράτη μέλη θα χαρακτηρίσουν τους τόπους ως *ειδικές ζώνες διατήρησης* (άρθρο 4 παράγραφος 4).

⁴ Παρατάθηκε στο Σεπτέμβριο 2001 με απόφαση της Επιτροπής Οικοτόπων της 26ης Ιουνίου 2000

⁵ Δεδομένου ότι η τελευταία εθνική έκθεση διαβιβάστηκε στην Επιτροπή μόλις στις 6 Δεκεμβρίου 2002, η προθεσμία για την υποβολή της συγκεντρωτικής έκθεσης της Επιτροπής μετατίθεται στο Δεκέμβριο του 2004.

⁶ Το δίκτυο Natura 2000 περιλαμβάνει και ειδικές ζώνες διατήρησης που χαρακτηρίζονται δυνάμει των διατάξεων της οδηγίας για τους οικοτόπους και ζώνες ειδικής προστασίας που κατατάσσονται δυνάμει των διατάξεων της οδηγίας για τα πτηνά.

Εφόσον ένας τόπος από τον κατάλογο της Επιτροπής χαρακτηριστεί "τόπος κοινοτικής σημασίας", τα κράτη μέλη οφείλουν να λάβουν κατάλληλα μέτρα για να αποφευχθούν η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών, καθώς και οι ενοχλήσεις που έχουν επιπτώσεις στα είδη για τα οποία οι ζώνες έχουν επιλεγεί (άρθρο 6 παράγραφος 2). Κάθε σχέδιο ή έργο το οποίο είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά έναν τόπο, εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στο συγκεκριμένο τόπο (άρθρο 6 παράγραφος 3). Εάν η εκτίμηση έχει αρνητικό αποτέλεσμα και δεν υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις, αλλά το έργο ή σχέδιο πρέπει να πραγματοποιηθεί για "επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος", τα κράτη μέλη οφείλουν να λάβουν κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του Natura 2000 (άρθρο 6 παράγραφος 4). Όταν πρόκειται για τόπο που φιλοξενεί τύπο οικοτόπου προτεραιότητας ή είδη προτεραιότητας, ο λόγος για τον οποίο αποφασίζεται η πραγματοποίηση του έργου πρέπει να σχετίζεται με την υγεία του ανθρώπου ή τη δημόσια υγεία, τις θετικές συνέπειες για το περιβάλλον, ή, κατόπιν σχετικής γνωμοδότησης της Επιτροπής, με άλλους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος.

Για τόπους που έχουν ορισθεί επισήμως ως ειδικές ζώνες διατήρησης, απαιτείται επιπλέον από τα κράτη μέλη να καθορίζουν τα αναγκαία μέτρα διατήρησης, επί παραδείγματι, σχέδια διαχείρισης, κανονιστικά, διοικητικά ή συμβατικά μέτρα που ανταποκρίνονται στις οικολογικές απαιτήσεις τους (άρθρο 6 παράγραφος 1).

2.2.2. Θέσπιση συστήματος αυστηρής προστασίας των ζωικών και φυτικών ειδών

Τα κράτη μέλη οφείλουν επίσης να θεσπίσουν σύστημα αυστηρής προστασίας των ζωικών και φυτικών ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος (άρθρα 12 και 13). Απαγορεύεται, για παράδειγμα, η εκ προθέσεως σύλληψη ή θανάτωση δειγμάτων των ζωικών ειδών του καταλόγου λαμβανομένων στη φύση, ή η εκ προθέσεως παρενόχληση των εν λόγω ειδών, ιδίως κατά την περίοδο αναπαραγωγής, την περίοδο κατά την οποία τα νεογνά εξαρτώνται από τη μητέρα, τη χειμερία νάρκη και τη μετανάστευση. Οι τόποι αναπαραγωγής και οι τόποι ανάπαυσης πρέπει να προστατεύονται έναντι της υποβάθμισης και καταστροφής. Πέραν τούτου, τα κράτη μέλη οφείλουν να θεσπίσουν σύστημα παρακολούθησης των τυχαίων συλλήψεων ή θανατώσεων ζωικών ειδών του παραρτήματος IV σημείο α). Εφόσον είναι αναγκαίο, θεσπίζονται περαιτέρω μέτρα για τη διεξαγωγή ερευνών και για τη διατήρηση ώστε να διασφαλισθεί ότι οι τυχαίες συλλήψεις ή θανατώσεις δεν θα έχουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στην κατάσταση διατήρησης των ειδών (άρθρο 12 παράγραφος 4).

Η λήψη από τη φύση δειγμάτων ορισμένων ζωικών και φυτικών ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος (που καθορίζονται στο παράρτημα V) καθώς και η εκμετάλλευσή τους επιτρέπονται εφόσον συμβιβάζονται με την παραμονή τους σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (άρθρο 14). Για τις περιπτώσεις όπου επιτρέπεται η σύλληψη και θανάτωση ειδών, τα κράτη μέλη οφείλουν να απαγορεύουν τη χρήση μη επιλεκτικών μέσων θανάτωσης (άρθρο 15).

⁷ Τα προστατευόμενα δυνάμει των διατάξεων αυτών είδη απαριθμούνται στο παράρτημα IV της οδηγίας. Στο παράρτημα IV σημείο α) απαριθμούνται τα προστατευόμενα ζωικά είδη και στο παράρτημα IV σημείο β) τα φυτικά είδη.

Εφόσον δεν υπάρχει εναλλακτική λύση, τα κράτη μέλη δύνανται, υπό ορισμένες συγκεκριμένες περιστάσεις, να παρεκκλίνουν από τις διατάξεις των άρθρων 12, 13, 14, και 15. Μεταξύ των συγκεκριμένων λόγων περιλαμβάνονται η προστασία της άγριας πανίδας και χλωρίδας, η πρόληψη σοβαρών ζημιών, επί παραδείγματι των καλλιεργειών, της κτηνοτροφίας, των δασών κλπ., η προστασία της δημόσιας υγείας και της ασφάλειας ή άλλοι επιτακτικοί λόγοι προέχοντος δημοσίου συμφέροντος, καθώς και ερευνητικοί και εκπαιδευτικοί λόγοι. Είναι δυνατόν να επιτρέπονται παρεκκλίσεις υπό τον όρο ότι δεν υπάρχει ικανοποιητική εναλλακτική λύση και ότι η παρέκκλιση δεν παραβιάζει την ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης των ειδών στην περιοχή της φυσικής τους κατανομής (άρθρο 16).

2.2.3. Άλλες γενικές διατάξεις

Προκειμένου να συμβάλουν στην επίτευξη των στόχων της οδηγίας, η Επιτροπή και τα κράτη μέλη οφείλουν να ενθαρρύνουν την έρευνα και τις επιστημονικές δραστηριότητες, και ιδίως εκείνες που απαιτούνται για την επιλογή των τόπων και τη διαχείριση στοιχείων του τοπίου (άρθρο 18). Τα κράτη μέλη οφείλουν επίσης να εξετάζουν τη σκοπιμότητα της επανεισαγωγής τοπικών ειδών του παραρτήματος IV. Η ηθελημένη εισαγωγή ενός μη τοπικού είδους στο φυσικό περιβάλλον πρέπει να ρυθμίζεται και, εφόσον απαιτείται, να απαγορεύεται. Πρέπει επίσης να προωθείται η εκπαίδευση και η γενική ενημέρωση σχετικά με την ανάγκη προστασίας των ειδών και διατηρήσεως των οικοτόπων τους (άρθρο 22).

2.3. Νομικές διευκρινίσεις

Στο διάστημα που μεσολάβησε από την έκδοση της οδηγίας, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο εξέτασε και διευκρίνισε ορισμένες διατάξεις. Ειδικότερα, το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να αποφασίσει τα κριτήρια επιλογής των προτεινόμενων τόπων κοινοτικής σημασίας και εφαρμογής του συστήματος αυστηρής προστασίας όπως προβλέπεται με βάση το άρθρο 12 της οδηγίας.

Ως προς το πρώτο σημείο, το Δικαστήριο επέφερε διευκρινίσεις στην εφαρμογή της διαδικασίας καθορισμού των ειδικών ζωνών διατήρησης. Στο πλαίσιο αυτό, το Νοέμβριο του 2000 (C-371/98, First Corporate Shipping Ltd), το Δικαστήριο έκρινε ότι "ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να λαμβάνει υπόψη του τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές απαιτήσεις, καθώς και τις περιφερειακές και τοπικές ιδιομορφίες, κατά την επιλογή και την οριοθέτηση των τόπων που πρέπει να προτείνει στην Επιτροπή ως τόπους δυναμένους να χαρακτηρισθούν κοινοτικής σημασίας."

Επιπλέον, το Σεπτέμβριο του 2001 (υποθέσεις C-67/99, C-71/99 και C-220/99, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, Γερμανίας και Γαλλίας αντιστοίχως), το Δικαστήριο προχώρησε ακόμη περισσότερο δηλώνοντας ότι το περιθώριο εκτιμήσεως που παρέχεται στα κράτη μέλη για την κατάρτιση των καταλόγων των τόπων ήταν περιορισμένο και εξαρτιόταν από την τήρηση των κριτηρίων της οδηγίας. Η επιλογή των τόπων έπρεπε να βασίζεται σε επιστημονικά κριτήρια μόνον, ο κατάλογος έπρεπε να είναι πλήρης και οι προτεινόμενοι τόποι έπρεπε να καλύπτουν γεωγραφικά κατά τρόπο ομογενή και αντιπροσωπευτικό το σύνολο του εδάφους εκάστου κράτους μέλους προκειμένου να διασφαλίζεται η συνοχή και η ισορροπία του προκύπτοντος δικτύου Natura 2000.

Ως προς το δεύτερο σημείο, το Δικαστήριο, στην απόφασή του της 30ής Ιανουαρίου 2002 επί της υποθέσεως C-103/00, Επιτροπή κατά Ελλάδας, μεταξύ άλλων όρισε ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να διασφαλίζουν ένα *αποτελεσματικό* σύστημα αυστηρής προστασίας των ειδών.

3. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΕ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει στηρίξει ποικιλοτρόπως την εφαρμογή της οδηγίας, απειλώντας να κινήσει νομική διαδικασία κατά των κρατών μελών που δεν τηρούν τις διατάξεις της, αλλά και παρέχοντας ενθάρρυνση και υποστήριξη μέσω των σχεδίων LIFE-Nature και άλλων δραστηριοτήτων. Αυτές απευθύνονται σε ολοένα αυξανόμενο βαθμό και στις υποψήφιες χώρες καθώς ετοιμάζονται να ενταχθούν στην ΕΕ.

Η διατύπωση της οδηγίας είναι τέτοια ώστε πολλές βασικές διατάξεις της να επιδέχονται περαιτέρω διευκρίνιση και επεξεργασία. Για τη διευκόλυνση της διαδικασίας αυτής, η Επιτροπή κατήρτισε τεχνικούς οδηγούς που καλύπτουν διάφορες πτυχές της οδηγίας, όπως έναν οδηγό ερμηνείας του άρθρου 6⁸ και μεθοδολογικές κατευθυντήριες γραμμές για το άρθρο 6 παράγραφοι 3 και 4 οι οποίες αφορούν την εκτίμηση των σχεδίων και έργων⁹. Μολονότι τα εν λόγω έγγραφα είναι άνευ νομικής αξίας, προσφέρουν ένα χρήσιμο μέσο διασφάλισης της συνεπούς εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 6, εκ μέρους των κρατών μελών.

Επίσης, από το 2000 άρχισαν να συγκροτούνται διάφορες ομάδες εργασίας με σκοπό τη διευκρίνιση και την αντιμετώπιση συγκεκριμένων πτυχών της οδηγίας. Το 2002, οι ομάδες αυτές εξέτασαν μια σειρά θεμάτων, όπως το κυνήγι, τη συγχρηματοδότηση δυνάμει του άρθρου 8, την προστασία των ειδών δυνάμει του άρθρου 12, την επικοινωνία και τους θαλάσσιους οικοτόπους και τα θαλάσσια είδη.

Το Μάιο του 2002, η "δήλωση του El Teide" ανανέωσε την πολιτική υποστήριξη προς την εφαρμογή του Natura 2000, και ιδίως τη διαχείριση του δικτύου. Με τη δήλωση αυτή αναλαμβάνεται η δέσμευση να ολοκληρωθεί η πλήρης υλοποίηση του Natura 2000, να προαχθεί καλύτερη κατανόηση του δικτύου αυτού και να αναπτυχθούν εταιρικές σχέσεις με τη συμμετοχή ενός ευρέος φάσματος ενδιαφερομένων μερών για τη διατήρηση και διαχείριση των τόπων. Θα εξασφαλιστεί υποστήριξη για την ανταλλαγή εμπειριών και ορθών πρακτικών στη διαχείριση του δικτύου, την αιεφόρο χρήση και διαχείριση των περιοχών, όπως για εκπαιδευτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, και θα διασφαλισθεί ότι οι ανάγκες του Natura 2000 υλοποιούνται πράγματι με άλλες κοινοτικές πολιτικές.

Η δήλωση αυτή έγινε από την αρμόδια Επίτροπο για θέματα περιβάλλοντος, Margot Wallström, και τον Ισπανό υπουργό Περιβάλλοντος, Jaume Matas, εξ ονόματος του Συμβουλίου. Οι υπουργοί Περιβάλλοντος και των 13 υποψηφίων για προσχώρηση στην ΕΕ χωρών¹⁰ υπέγραψαν τη δήλωση τον Ιούλιο του 2002.

⁸ 'Διαχείριση των περιοχών του δικτύου Natura 2000, οι διατάξεις του άρθρου 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ για τα ενδιαιτήματα (οικότοποι).'

⁹ 'Assessment of plans and projects significantly affecting Natura 2000 sites, methodological guidance on the provisions of Article 6(3) and 6 (4) of the Habitats Directive 92/43/ EEC'.

¹⁰ Βουλγαρία, Κύπρος, Τσεχική Δημοκρατία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λεττονία, Λιθουανία, Μάλτα, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία και Τουρκία

3.1. Αντιμετώπιση των νομικών παραβάσεων

Στο διάστημα που μεσολάβησε από το 1994, η Επιτροπή έλαβε μεγάλο αριθμό καταγγελιών σχετικά με την οδηγία για τους οικοτόπους, ο οποίος αντιπροσωπεύει σημαντικό ποσοστό του συνόλου των καταγγελιών που αφορούν εν γένει την περιβαλλοντική νομοθεσία της ΕΕ. Σε περιπτώσεις συνεχιζόμενης παράλειψης εφαρμογής της οδηγίας, η Επιτροπή κίνησε νομική διαδικασία κατά των σχετικών κρατών μελών.

Ως αποτέλεσμα των εν λόγω νομικών διαδικασιών, σε τρεις υποθέσεις το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο καταδίκασε τα κράτη μέλη διότι δεν μετέφεραν εγκαίρως τις διατάξεις της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο¹¹. Ελήφθησαν επίσης τρεις αποφάσεις για παράλειψη υποβολής πλήρους καταλόγου προτεινόμενων τόπων κοινοτικής σημασίας καθώς και των σχετικών πληροφοριών που απαιτούνται από την οδηγία¹². Η πρώτη απόφαση σχετικά με την προστασία των ειδών δυνάμει του άρθρου 12 εξεδόθη το 2002.¹³ Άλλες διαδικασίες επί παραβάσει που έχουν κινηθεί κατά πολλών κρατών μελών για παράλειψη προστασίας προτεινόμενων τόπων, βρίσκονται σε εξέλιξη.

3.2. Χρηματοδότηση μέσω του LIFE-Nature

Από το 1992, το χρηματοδοτικό μέσο της ΕΕ LIFE-Nature¹⁴ έχει εξασφαλίσει σημαντική συγχρηματοδότηση προς όφελος της οδηγίας για τους οικοτόπους. Τα διάφορα έργα συνέβαλαν στην κατάρτιση επιστημονικών καταλόγων, στην προετοιμασία του εδάφους για επιτόπιες δράσεις, στη μίσθωση ή αγορά γης, στην αποκατάσταση ή βελτίωση τόπων, και στην ανάληψη πρωτοβουλιών με στόχο τη μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση του κοινού. Δόθηκε επίσης βοήθεια για την ανάπτυξη έργων στα οποία συμμετέχουν εταίροι από πολλά κράτη μέλη, για υποστήριξη της ανταλλαγής εμπειριών μεταξύ έργων, ή για τη στήριξη έργων που εστιάζονται στην παρακολούθηση, την αξιολόγηση, και τη διάδοση αποτελεσμάτων.

Πλαίσιο 3.2 Παραδείγματα έργων LIFE-Nature

Στόχος του γαλλικού έργου "**Flore corse**" (Χλωρίδα της Κορσικής)¹⁵ (1994 -1997) ήταν να προσφέρει μια έγκυρη βάση για τη μελλοντική διατήρηση της χλωρίδας της νήσου. Η Κορσική διαθέτει πλουσιότερη χλωρίδα, συμπεριλαμβανομένων 12 οικοτόπων προτεραιότητας και 15 φυτικών ειδών (εκ των οποίων 5 προτεραιότητας) που περιλαμβάνονται στους καταλόγους της οδηγίας για τους οικοτόπους. Έχουν καταρτιστεί σχέδια διαχείρισης της διατήρησης για καθένα από αυτά, καθώς και γενικό σχέδιο για τη νήσο. Η απογραφή κάλυψε το σύνολο της νήσου και συμπεριέλαβε τόπους της ενδοχώρας που ήταν ελάχιστα γνωστοί μέχρι τότε ή δεν είχαν ακόμη ανακαλυφθεί, όπως δασικούς οικοτόπους. Πραγματοποιήθηκαν επίσης

¹¹ Νομική μεταφορά της οδηγίας εν γένει (Ελλάδα C-329/96), (Γερμανία C-83/97) και μεταφορά του άρθρου 6 παράγραφοι 3 και 4 (Γαλλία C-256/98)

¹² Ιρλανδία C-67/99, Γερμανία C-71/99 και Γαλλία C-220/99

¹³ Υπόθεση 103/00 (Ελλάδα) που αφορά το άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχεία β) και δ)

¹⁴ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1973/92 του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992, και στη συνέχεια κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1655/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Ιουλίου 2000 σχετικά με το χρηματοδοτικό μέσον για το περιβάλλον (LIFE) ΕΕ L192, 28.07.2000, σ.1.

¹⁵ « Conservation des habitats naturels et des espèces végétales d'intérêt communautaire de la Corse », αριθ. αναφ. B4-3200/94/752

αξιολογήσεις των εδαφών που καταλαμβάνουν όλοι οι τόποι Natura 2000. Συγκεντρώθηκε μια πλήρης σειρά στοιχείων για τη χλωρίδα της νήσου τα οποία θα αποτελέσουν τη βάση για τη μακροπρόθεσμη διαχείριση της διατήρησής της. Το έργο αποτελούσε μέρος ενός ευρύτερου σχεδίου διατήρησης της χλωρίδας της Κορσικής στη συγχρηματοδότηση του οποίου συμμετείχαν επίσης το κράτος και η περιφέρεια.

Το βρετανικό έργο “**Bittern Conservation Actions**” (Δράσεις για τη διατήρηση της τρανομουγκάνας)¹⁶ (1996 – 2000) υλοποίησε μέρος του σχεδίου δράσης για τα είδη του Ηνωμένου Βασιλείου το οποίο είχε ως στόχο την αποκατάσταση του σε κρίσιμο χαμηλό επίπεδο ευρισκόμενου πληθυσμού. Με τη δημιουργία, αποκατάσταση και αναβάθμιση των οικοτόπων καλαμώνων, η φέρουσα ικανότητα αυξήθηκε σε 25 τρανομουγκάνες, το οποίο αντιπροσωπεύει το ήμισυ του στόχου του προαναφερθέντος σχεδίου δράσης για το 2010. Λαμβανομένου υπόψη του χρόνου που απαιτείται για τον εποικισμό νέων οικοτόπων, τα πλήρη αποτελέσματα του έργου δεν αναμένεται να καταστούν ορατά πριν από μια δεκαετία περίπου. Οι περισσότεροι από τους τόπους με τους οποίους ασχολήθηκε το έργο ήταν στην ανατολική Αγγλία και οι εργασίες διεξήχθησαν σε συνεργασία με οργανισμούς διαχείρισης υγροτόπων.

Οι εμπειρίες που αποκομίστηκαν από το έργο μεταδόθηκαν σε Ευρωπαίους εταίρους και διαμορφώθηκαν προγράμματα παρακολούθησης της τρανομουγκάνας. Θα καταρτιστούν επίσης κατευθυντήριες γραμμές για τη διαχείριση των καλαμώνων.

Εξαιτίας των προβλημάτων που αντιμετωπίστηκαν σχετικά με την αγορά γης, ο στόχος της δημιουργίας καλαμώνων περιορίστηκε σε σημαντικό βαθμό. Το σχέδιο δράσης συνεχίζεται με ένα νέο έργο το οποίο ξεκίνησε το 2002. Επισημάνθηκαν νέοι τόποι που απαιτούν αποκατάσταση και, σε περίπτωση που οι προτεινόμενες αγορές αποτύχουν, προβλέπονται νέοι τόποι για τους οποίους μπορεί να γίνει αγορά γης..

Μεταξύ 1994 και 2000, χρηματοδοτήθηκαν 418 έργα με συνολικό προϋπολογισμό 279 εκατ. € περίπου. Για την τρίτη περίοδο του LIFE, 2000 έως 2004, αποφασίστηκε να διατεθούν ακόμη 300,8 εκατ. € για τη συγχρηματοδότηση έργων διατήρησης της φύσης.

Οι περιφερειακές αρχές και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εφαρμογή της οδηγίας για τους οικοτόπους λόγω της επιτόπιας παρουσίας και της πείρας τους. Ως εκ τούτου, έχουν λάβει ένα αξιοσημείωτο μερίδιο από τη χρηματοδότηση LIFE-Nature, ενώ οι συμπράξεις μεταξύ τοπικών αρχών, ΜΚΟ και ενδιαφερομένων μερών έχουν καταστεί επίσης ιδιαίτερα δημοφιλείς.

3.3. Χρηματοδότηση του Natura 2000

Το άρθρο 8 της οδηγίας για τους οικοτόπους συντάχθηκε προκειμένου να αναγνωρισθεί η "εξαιρετική οικονομική επιβάρυνση" που μπορεί να συνεπάγεται το Natura 2000 για τα κράτη μέλη, ιδίως εκείνα που είναι πλούσια σε βιοποικιλότητα. Ως εκ τούτου, στο άρθρο αυτό προβλέπεται ότι η Κοινότητα συγχρηματοδοτεί τα

¹⁶

« Urgent actions for *Botaurus stellaris* (bittern) in the UK », αριθ. αναφ. B4-3200/96/551

μέτρα που απαιτούνται για την εφαρμογή της οδηγίας και για τη συνεχή διαχείριση των προτεραιοτήτων του Natura 2000.

Το Δεκέμβριο του 2001, η Επιτροπή συγκρότησε ομάδα εργασίας για το άρθρο 8 (συγχρηματοδότηση) με σκοπό τη διεξοδικότερη εκτίμηση των νομικών επιπτώσεων του άρθρου αυτού και του χρηματοδοτικού κόστους του Natura 2000. Η ομάδα εργασίας προέβη σε αναλυτική εκτίμηση των τρεχουσών και αναμενόμενων μελλοντικών δαπανών των κρατών μελών για το δίκτυο Natura 2000. Η εκτίμηση βασίστηκε σε υπάρχουσες ερευνητικές μελέτες και εκτιμήσεις των άμεσων δαπανών που διαβίβασαν τα κράτη μέλη. Το αποτέλεσμα που προέκυψε από την εκτίμηση αυτή, για το σύνολο του χερσαίου δικτύου, ήταν μια σειρά μέσων τιμών για το κόστος της διαχείρισης του Natura 2000 στην ΕΕ, που κυμαίνονται μεταξύ 3,4 δις € και 5.7 δις € ετησίως στο διάστημα μεταξύ 2003 και 2013. Οι σχετικές με το κόστος εκτιμήσεις, καθώς και οι συστάσεις όσον αφορά τις μελλοντικές πηγές συγχρηματοδότησης, θα χρησιμοποιηθούν στην προετοιμασία της ανακοίνωσης της Επιτροπής για τη συγχρηματοδότηση, η οποία αναμένεται να εκδοθεί το 2003.

3.4. Προετοιμασία της διεύρυνσης

Οι εργασίες της Επιτροπής έχουν εστιαστεί ως επί το πλείστον στα νυν κράτη μέλη της ΕΕ, αλλά αποδίδεται όλο και μεγαλύτερη σημασία στις προετοιμασίες για τη διεύρυνση που θα πραγματοποιηθεί το 2004, όταν θα ενταχθούν στην Ένωση χώρες της κεντρικής, ανατολικής και νότιας Ευρώπης. Οι χώρες αυτές θα συμβάλουν ουσιαστικά στη βιοποικιλότητα της ΕΕ αυξάνοντας κατά 58% την εδαφική έκταση της Ένωσης με πολλά ανέπαφα τοπία, δάση και πάρκα.

Η σπουδαιότερη προενταξιακή δραστηριότητα επικεντρώθηκε στην τροποποίηση των παραρτημάτων της οδηγίας ώστε να αντιπροσωπεύονται τα 173 περίπου επιπλέον είδη και οι 20 τύποι οικοτόπων των δέκα χωρών. Εξάλλου, οι υποψήφιες χώρες συμμετέχουν πλέον ως παρατηρητές σε επίσημες συνεδριάσεις, όπως στις συνεδριάσεις της Επιτροπής Οικοτόπων. Πέντε υποψήφιες χώρες (έξι από το 2002-03) της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης συμμετέχουν επίσης στο LIFE βάσει συμφωνιών σύνδεσης.

4. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ

4.1. Συγκρότηση του δικτύου Natura 2000

Κατά την πρώτη δεκαετία μετά την έκδοση της οδηγίας, οι προσπάθειες των κρατών μελών επικεντρώθηκαν στη μεταφορά της οδηγίας στην εθνική νομοθεσία και στη συγκρότηση του δικτύου Natura 2000. Από το 1999 ιδίως, έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος στην επιλογή προτεινόμενων τόπων κοινοτικής σημασίας βάσει των διατάξεων της οδηγίας. Ωστόσο, η διαδικασία παρουσιάζει καθυστέρηση πολλών ετών σε σχέση με το προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα και θα πρέπει να καταβληθούν ακόμη σημαντικές προσπάθειες για την ολοκλήρωση της διαδικασίας επιλογής και χαρακτηρισμού των τόπων και για να εξασφαλισθεί κατάλληλη προστασία και διαχείριση των τόπων ώστε να διασφαλίζεται ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης.

4.1.1. Προτεινόμενοι τόποι κοινοτικής σημασίας

Σύμφωνα με την οδηγία, τα κράτη μέλη όφειλαν να υποβάλουν καταλόγους προτεινόμενων τόπων κοινοτικής σημασίας το αργότερο τον Ιούνιο του 1995. Οι κατάλογοι έπρεπε να συνοδεύονται από πληροφορίες για κάθε τόπο, όπως χάρτες του τόπου, την ονομασία, τη θέση και την έκταση κάθε τόπου, καθώς και δεδομένα που προκύπτουν από την εφαρμογή των κριτηρίων του παραρτήματος III. Οι πληροφορίες πρέπει να παρέχονται σε έντυπο το οποίο έχει καταρτιστεί από την Επιτροπή (δηλ. στο τυποποιημένο έντυπο δεδομένων Natura 2000) μετά από σχετική έγκριση της Επιτροπής Οικοτόπων.

Μέχρι τα τέλη του 2000, δηλ. το τέλος της χρονικής περιόδου που κάλυψαν οι εκθέσεις του άρθρου 17, όλα τα κράτη μέλη είχαν υποβάλει ελλιπείς μόνο καταλόγους προτεινόμενων τόπων κοινοτικής σημασίας στην Επιτροπή. Χρησιμοποιώντας τους πρώτους καταλόγους, η Επιτροπή ξεκίνησε το 1996 διαδικασία 'διαίτησίας', βάσει συζητήσεων που διεξήχθησαν στο πλαίσιο σειράς σεμιναρίων που κάλυψαν έξι βιογεωγραφικές περιοχές (αλπική, ατλαντική, αρκτική, μακρονησιωτική, μεσογειακή και ηπειρωτική). Στα σεμινάρια αυτά εξετάστηκαν οι κατάλογοι μαζί με αντιπροσώπους των κρατών μελών αλλά και με ανεξάρτητους επιστήμονες, ΜΚΟ και, από το 2001, με αντιπροσώπους των γαιοκτημόνων.

Χάρη στην πρόοδο που σημειώθηκε σε σχέση με τη μακρονησιωτική περιοχή, το Δεκέμβριο του 2001 θεσπίστηκε κατάλογος τόπων κοινοτικής σημασίας για τη συγκεκριμένη περιοχή.¹⁷ Ο κατάλογος περιλαμβάνει επιστημονική επιφύλαξη όσον αφορά την κατανομή των 'υφάλων', το οποίο σημαίνει ότι επιδέχεται τροποποίηση υπό το φως των περαιτέρω εξελίξεων των επιστημονικών γνώσεων. Η διαδικασία εγκρίσεως καταλόγων τόπων κοινοτικής σημασίας για άλλες περιοχές συνεχίζεται και αναμένεται να ολοκληρωθεί το 2004.

Παρά τις σοβαρές καθυστερήσεις, έχει προταθεί για να περιληφθεί ήδη στο Natura 2000 ποσοστό μεγαλύτερο του 14% του εδάφους της ΕΕ. Στον παρακάτω πίνακα (πίνακας 4.1) παρουσιάζεται η γενική κατάσταση όσον αφορά τους προτεινόμενους τόπους δυνάμει της οδηγίας για τους οικοτόπους στα τέλη του 2000, καθώς και η πρόοδος που σημειώθηκε έως το Μάιο του 2002. Από τον πίνακα αυτό προκύπτει ότι, οι κατάλογοι που υπέβαλαν το Βέλγιο, η Γαλλία και η Γερμανία είναι εξαιρετικά ανεπαρκείς, αν και οι χώρες αυτές, όπως και η Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο σημείωσαν σημαντική πρόοδο το 2002.

¹⁷

Απόφαση 2002/11/ΕΚ

Πίνακας 4.1 Γενική κατάσταση όσον αφορά τους προτεινόμενους τόπους.

<i>Κράτος μέλος</i>	<i>Αριθμός προταθέντων - τόπων κοινοτικής σημασίας</i>		<i>Κάλυψη των προτεινόμενων τόπων (km²)</i>		<i>% Εθνικού εδάφους</i>		<i>Αξιολόγηση των εθνικών καταλόγων</i>	
	Δεκέμ βριος 2000	Μάρτιος 2003	Δεκέμβρι ος 2000	Μάρτιος 2003	Δεκέμβρι ος 2000	Μάρτιος 2003	Δεκέμβρι ος 2000	Μάρτιο ς 2003
Αυστρία	127	160	9,144	8,896	10.9	10.6		
Βέλγιο	209	270	1,105	3,178	3.6	10.4		
Δανία	194	194	10,259	10,259	23.8	23.8		
Φινλανδία	1,381	1,671	47,154	60,090	13.9	17.8		
Γαλλία	1,029	1,174	31,440	40,632	5.7	7.4		
Γερμανία	2,196	3,535	20,434	32,143	5.8	9.0		
Ελλάδα	234	236	26,522	27,641	20.1	20.9		
Ιρλανδία	317	364	6,140	9,953	8.7	14.2		
Ιταλία	2,507	2,369	49,364	41,266	16.4	13.7		

Λουξεμβούργο	38	38	352	352	13.6	13.6		
Κάτω Χώρες	76	76	7,078	7,330	17.0	17.7		
Πορτογαλία	94	94	16,502	16,500	17.9	17.9		
Ισπανία	937	1,276	90,129	118,496	17.9	23.5		
Σουηδία	2,454	3,420	50,908	57,476	12.4	12.8		
Ηνωμένο Βασίλειο	386	576	17,941	24,064	7.4	9.9		
EUR15	10,250	15,453	360,681	458,276	--	14.4		
 εξαιρετικά ανεπαρκής περιεκτικός πλην όμως ελλιπής κατάλογος πλήρης								
Στοιχεία από το Natura Barometer; ΓΔ Περιβάλλον; http://europa.eu.int/comm/environment/nature/barometer/barometer.htm								

Επιστημονική τεκμηρίωση ή απογραφές - εμπειρίες και δυσκολίες

Τα κράτη μέλη έπρεπε να χρησιμοποιήσουν ως βάση για τους προτεινόμενους καταλόγους τόπων κοινοτικής σημασίας 'κατάλληλες επιστημονικές πληροφορίες'. Πολλά κράτη μέλη (Βέλγιο, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Κάτω Χώρες, Σουηδία και Ηνωμένο Βασίλειο) χρησιμοποίησαν για τις απογραφές τους και την επακόλουθη επιλογή τόπων πληροφορίες από υπάρχουσες βάσεις δεδομένων, όπως κόκκινους καταλόγους δεδομένων και εφαρμοζόμενα εθνικά προγράμματα προστασίας. Σε άλλες περιπτώσεις (Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία και Πορτογαλία) διενεργήθηκαν με κοινοτική χρηματοδότηση ειδικές απογραφές, αξιολογήσεις και χαρτογραφήσεις που βοήθησαν στον εντοπισμό των τόπων που θα αποτελέσουν αντικείμενο προτάσεων.

Στα περισσότερα, αν όχι σε όλα τα κράτη μέλη, η ανεπάρκεια δεδομένων για τους οικοτόπους και τα είδη αποτέλεσε εμπόδιο για τη διαδικασία επιλογής τόπων, ιδίως όσον αφορά τους τόπους που δεν είχαν χαρακτηριστεί ήδη δυνάμει άλλων συστημάτων. Πολλοί εθνικοί κατάλογοι αντικατοπτρίζουν ως επί το πλείστον την κατανομή υφιστάμενων χαρακτηρισμένων περιοχών (π.χ. Αυστρία, Φινλανδία, Κάτω Χώρες και Ηνωμένο Βασίλειο). Σε πολλές περιπτώσεις, ωστόσο, προτάθηκε εκ των υστέρων σημαντικός αριθμός νέων τόπων, καθώς και παρεμβαλλόμενων και μεταβατικών ζωνών ώστε να αυξηθεί η συνοχή και η συνεκτικότητα μεταξύ των τόπων.

Η επεξεργασία των πληροφοριών που περιλαμβάνονταν στις απογραφές ή σε άλλου είδους επιστημονική τεκμηρίωση έγινε κατά κανόνα με τη βοήθεια των αρμοδίων αρχών (στους τομείς της διατήρησης της φύσης, της γεωργίας, της δασοκομίας και της αλιείας), των επιστημονικών και ερευνητικών κέντρων και των ασχολούμενων με τη διατήρηση της φύσης οργανισμών. Στη Φινλανδία, επί παραδείγματι, το υπουργείο Περιβάλλοντος ανέθεσε την κατάρτιση του εθνικού καταλόγου σε ομάδα εργασίας, που αποτελούνταν από αντιπροσώπους διάφορων διοικητικών μονάδων, ερευνητικών κέντρων και οργανισμών.

Δημόσιος διάλογος και αντιδράσεις

Σε πολλά κράτη, μετά την προετοιμασία των σχεδίων εθνικών καταλόγων προτεινόμενων τόπων κοινοτικής σημασίας ακολούθησε διάλογος με το κοινό (Δανία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Πορτογαλία, Ηνωμένο Βασίλειο και ορισμένες περιοχές της Ισπανίας). Σε περιπτώσεις όπου δεν πραγματοποιήθηκε ολοκληρωμένος δημόσιος διάλογος, οργανώθηκαν περισσότερο στοχοθετημένες εκδηλώσεις για τα ενδιαφερόμενα μέρη ώστε να διευκολυνθεί η ανταλλαγή απόψεων σε τοπικό επίπεδο (π.χ. στην περιφέρεια της Βαλλωνίας στο Βέλγιο, στην Ελλάδα και τη Σουηδία).

Το κοινό και οι διοικητικές αρχές εξέφρασαν συχνά την αντίθεσή τους προς τους προτεινόμενους καταλόγους, όπως αναφέρθηκε στην Αυστρία, τη Δανία, τη Γερμανία, την Ιρλανδία, τις Κάτω Χώρες και την Ισπανία. Οι Κάτω Χώρες και πολλές περιοχές της Ισπανίας ανέφεραν ως κώλυμα την έλλειψη σαφήνειας όσον αφορά τις νομικές επιπτώσεις ή/και τη μελλοντική χρηματοδότηση των τόπων του Natura 2000. Τα κράτη μέλη αντιμετώπισαν τις δυσκολίες αυτές ποικιλοτρόπως, επί παραδείγματι με εκδηλώσεις για την ευαισθητοποίηση του κοινού.

Αμφισβητείται σε κάποιο βαθμό το κατά πόσο οι τοπικά εκφρασθείσες ανησυχίες αντικατοπτρίζονται στα σχέδια καταλόγων προτεινόμενων τόπων κοινοτικής σημασίας, ιδίως υπό το πρίσμα των διαφόρων διαδοχικών αποφάσεων που εξέδωσε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, συγκεκριμένα στην προαναφερόμενη υπόθεση C-371/98, First Corporate Shipping Ltd. Στη Σουηδία, είχε ζητηθεί αρχικά από τις τοπικές αρχές να λάβουν την έγκριση

των γαιοκτημόνων για τις προτάσεις προτού τις υποβάλουν. Αργότερα (το 1999) η απαίτηση αυτή άλλαξε και τώρα οι αρχές οφείλουν απλώς να ζητήσουν τη γνώμη των γαιοκτημόνων.

4.1.2. Κατάσταση διατήρησης

Διαχειριστικά μέτρα (στόχοι, σχέδια διαχείρισης, κλπ.)

Σύμφωνα με το άρθρο 6 παράγραφος 1 της οδηγίας, τα κράτη μέλη οφείλουν να ‘καθορίζουν τα αναγκαία μέτρα διατήρησης’ που ανταποκρίνονται στις οικολογικές απαιτήσεις του τόπου ή των ειδών για τα οποία χαρακτηρίστηκε ο συγκεκριμένος τόπος. Αυτό ενδέχεται να συνεπάγεται την κατάρτιση ενδεδειγμένων σχεδίων διαχείρισης.

Το άρθρο 6 παράγραφος 1 εφαρμόζεται μόνο στις ειδικές ζώνες διατήρησης και, επομένως, μόνο μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας χαρακτηρισμού των ζωνών αυτών. Ωστόσο, όλα τα κράτη μέλη έχουν αρχίσει κατά κάποιο τρόπο να εφαρμόζουν διαχειριστικά μέτρα για ορισμένους προτεινόμενους τόπους κοινοτικής σημασίας.

Σε γενικές γραμμές, στο τέλος της περιόδου που κάλυψε η έκθεση (Δεκέμβριος 2000), η ανάπτυξη σχεδίων διαχείρισης για τους προτεινόμενους τόπους κοινοτικής σημασίας βρισκόταν σε πρώιμο στάδιο σε όλα τα κράτη μέλη. Ενώ οι τόποι που προστατεύονταν ήδη στο πλαίσιο άλλων συστημάτων προστασίας (όπως τα εθνικά πάρκα) μπορούσαν συχνά να επωφεληθούν από προηγούμενα σχέδια ή/και μέτρα διαχείρισης, ελάχιστοι ήταν οι εκτός των υφιστάμενων ζωνών προστασίας προτεινόμενοι τόποι κοινοτικής σημασίας, για τους οποίους υπήρχαν τέτοια σχέδια ή μέτρα. Σε ορισμένα κράτη μέλη και ορισμένες περιφέρειες (π.χ. στην Ισπανία), οι προτεινόμενοι τόποι κοινοτικής σημασίας που εμπίπτουν στην κατηγορία αυτή καλύπτουν μεγάλες εκτάσεις του εδάφους.

Σημαντική πρόοδος έχει σημειωθεί σε δύο περιοχές όσον αφορά την κατάρτιση σχεδίων διαχείρισης. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, καταρτίστηκε σειρά σχεδίων διαχείρισης θαλάσσιων περιοχών, με βάση ένα μεγάλης κλίμακας έργο LIFE. Οι διεξαγόμενες στη χώρα αυτή εργασίες σχετικά με τα σχέδια διαχείρισης εν γένει βρίσκονται σε προηγμένο στάδιο, και επίκειται η ολοκλήρωση των σχεδίων διαχείρισης για πολλούς τόπους. Πρόοδος έχει σημειωθεί επίσης στη Γαλλία όπου καταρτίζονται ‘έγγραφα στόχων’ (*documents d’objectifs* ή DOCOB) για 300 τόπους. Τα DOCOB δεν είναι επιστημονικά έγγραφα, περιέχουν όμως γενικές κατευθυντήριες γραμμές για όσους ασχολούνται με τον τόπο.

Η πρόοδος στη διαμόρφωση εθνικών πλαισίων και κατευθυντηρίων γραμμών για συστηματικότερη διαχείριση των προτεινόμενων τόπων κοινοτικής σημασίας ποικίλλει σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών. Ελάχιστη πρόοδος έχει αναφερθεί, επί παραδείγματι, στην Ισπανία (όπου η επιλογή τόπων δημιούργησε πολύ περισσότερες προκλήσεις απ’ όσο αναμενόταν), ενώ η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο έχουν προχωρήσει αρκετά. Στη Γαλλία, το υπουργείο Περιβάλλοντος εξέδωσε εγκύκλιο με την οποία καλούνται οι νομάρχες των *département* να αρχίσουν την κατάρτιση των DOCOB βάσει του νομικού πλαισίου που προβλέπεται στον περιβαλλοντικό κώδικα.

Ελλείπει εθνικών διαχειριστικών πλαισίων και σχεδίων διαχείρισης βάσει των τόπων, τα υφιστάμενα μέτρα αποτελούν συχνά συνδυασμό έργων αποκατάστασης, συμφωνιών χρήσης γης, γεωργοπεριβαλλοντικών μέτρων, αειφόρου διαχείρισης δασών, συστημάτων διαχείρισης υδάτων και διαχείρισης της πίεσης των επισκεπτών, χωρίς να περιορίζονται σ'αυτά.

Προστασία των τόπων από τη υποβάθμιση

Τα κράτη μέλη πρέπει να φροντίζουν ώστε να αποφεύγεται η υποβάθμιση των τόπων και η παρενόχληση των ειδών σε αξιοσημείωτο βαθμό. Παρά την καθυστέρηση που έχει σημειωθεί στην έγκριση καταλόγων τόπων κοινοτικής σημασίας, πολλοί από τους προτεινόμενους για χαρακτηρισμό στο πλαίσιο του Natura 2000 τόπους αποτελούν ήδη αντικείμενο κάποιας εθνικής ή περιφερειακής προστασίας. Στη Σουηδία και στο Ηνωμένο Βασίλειο επί παραδείγματι, περίπου 70% των προτεινόμενων τόπων κοινοτικής σημασίας συμπίπτουν εν μέρει ή πλήρως με ήδη χαρακτηρισμένους τόπους. Στις Κάτω Χώρες, 95% των τόπων του Natura 2000 περιλαμβάνονται στην Βασική Οικολογική Δομή (EHS). Στη Γαλλία, προβλέπεται να ληφθούν προληπτικά μέτρα για τους τόπους του Natura 2000 που καλύπτονται από άλλες κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών ή από σχέδια διαχείρισης (DOCOBs).

Παρ'όλο που τα μέτρα αυτά μπορεί να είναι λιγότερο αυστηρά από εκείνα που καθορίζονται στο άρθρο 6 παράγραφος 2 της οδηγίας, εξασφαλίζουν ωστόσο βραχυπρόθεσμα ένα βαθμό προστασίας έναντι της υποβάθμισης. Σε ορισμένα κράτη μέλη και περιφέρειες ελήφθησαν μέτρα για την προστασία και προτεινόμενων τόπων που δεν συμπίπτουν με ήδη προστατευόμενες περιοχές. Άλλες περιφέρειες, ωστόσο, υιοθέτησαν την άποψη ότι η απαίτηση αυτή θα αρχίσει να ισχύει μόνον αφού δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων εγκεκριμένος κατάλογος τόπων κοινοτικής σημασίας.

Αξιολόγηση και έγκριση νέων δραστηριοτήτων

Σύμφωνα με τις υπάρχουσες αναφορές, τα περισσότερα, αν όχι όλα τα κράτη μέλη, έχουν θεσπίσει διατάξεις που απαιτούν κάποιας μορφής περιβαλλοντική εκτίμηση ή/και έγκριση αναπτυξιακών έργων που προβλέπεται να διεξαχθούν σε τόπους Natura 2000 ή πλησίον αυτών. Πρόκειται για εκτίμηση των επιπτώσεων των έργων αυτών στους συγκεκριμένους τόπους. Η Γαλλία, η Γερμανία, η Ελλάδα, η Πορτογαλία, οι Κάτω Χώρες, η Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο, επί παραδείγματι, αναφέρουν ότι απαιτούν τη διενέργεια περιβαλλοντικής εκτίμησης όταν αυτό δικαιολογείται από τη φύση του αναπτυξιακού έργου. Ωστόσο, από τις υποβληθείσες εκθέσεις δεν είναι δυνατόν να συναχθεί με βεβαιότητα κατά πόσο οι διατάξεις αυτές εφαρμόζονται στην πράξη.

Επιπτώσεις των μέτρων στην κατάσταση διατήρησης των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών

Οι πληροφορίες που παρέχονται στις εκθέσεις των κρατών μελών δεν επιτρέπουν την αξιολόγηση των επιπτώσεων που είχαν τα μέτρα στην κατάσταση διατήρησης των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών.

4.1.3. Συγχρηματοδότηση δυνάμει της οδηγίας

Εκτίμηση του κόστους του Natura 2000

Στο διάστημα που κάλυψε η έκθεση (1994 έως 2000), τα κράτη μέλη ανέλαβαν λίγες μόνο πρωτοβουλίες για την εκτίμηση του κόστους του Natura 2000. Ορισμένα κράτη μέλη επεσήμαναν ότι δεν ήταν σκόπιμο να αναληφθεί ένα τέτοιο έργο προτού γίνει γνωστή η έκταση του Natura 2000 και εφόσον δεν υπάρχουν ακόμη σχέδια διαχείρισης ή/και σαφείς στόχοι διαχείρισης (όπως ο ορισμός της ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησης). Διεξήχθησαν ωστόσο ορισμένες *ad hoc* ή προκαταρκτικές μελέτες ή εκτιμήσεις στο Βέλγιο, τη Φινλανδία, τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ελλάδα, την Πορτογαλία, τις Κάτω Χώρες και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Εθνικές πηγές χρηματοδότησης/πηγές χρηματοδότησης της ΕΕ

Οι εθνικές πηγές χρηματοδότησης προήλθαν ως επί το πλείστον από τους κρατικούς ή ομοσπονδιακούς προϋπολογισμούς, ενώ οι εκτιμήσεις της εθνικής χρηματοδότησης ποικίλλουν σημαντικά. Επί παραδείγματι, το 2001, η περιφέρεια της Βαλλωνίας διέθεσε περίπου 10 εκατ € για το Natura 2000. Αντίθετα, οι σημαντικά ευρύτερες και με μεγαλύτερη ποικιλία ισπανικές περιφέρειες Aragon και Extremadura διαθέτουν προϋπολογισμούς για τη διατήρηση της φύσης κάτω των 600.000 € ετησίως. Η Ελλάδα διένειμε κατά την περίοδο 1994 - 2000 γύρω στα 17,4 εκατ. € σε έργα και δραστηριότητες που συνδέονται με την οδηγία για τους οικοτόπους.

Χρησιμοποιήθηκαν διάφορες πηγές χρηματοδότησης της ΕΕ για τη στήριξη του Natura 2000, μεταξύ των οποίων οι εκθέσεις των κρατών μελών αναφέρουν συχνότερα το χρηματοδοτικό μέσο LIFE-Nature, τα Διαρθρωτικά Ταμεία - το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (Τμήμα Προσανατολισμού) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένων των κονδυλίων που διανέμονται μέσω Κοινοτικών Πρωτοβουλιών (Interreg and Leader). Ως πηγή χρηματοδότησης χρησιμοποιείται επίσης το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων, Τμήμα Εγγυήσεων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η πρόσφατη μεταρρύθμιση της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής ενδυνάμωσε σοβαρά το ρόλο του ΕΓΤΠΕ στη χρηματοδότηση του Natura 2000, στρέφοντας συγκεκριμένα το άρθρο 16 στη στήριξη της υλοποίησης του Natura 2000, αυξάνοντας το ανώτατο ποσό συγχρηματοδότησης και το μέγιστο ποσοστό συγχρηματοδότησης για γεωργο-περιβαλλοντικά μέτρα, και αναφέροντας ρητώς την πολλαπλή συμμόρφωση προς τις οδηγίες περί οικοτόπων και περί πτερωτής πανίδας.

4.1.4. Εποπτεία

Σύμφωνα με το άρθρο 11 της οδηγίας για τους οικοτόπους, τα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν την εποπτεία της κατάστασης της διατήρησης των φυσικών οικοτόπων και των ειδών, λαμβάνοντας υπόψη κυρίως τους τύπους φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας και τα είδη προτεραιότητας. Επιπλέον, με το άρθρο 12 απαιτείται παρακολούθηση όσον αφορά τις τυχαίες συλλήψεις και θανατώσεις ειδών του παραρτήματος IV σημείο α). Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή θα ενθαρρύνουν τις απαιτούμενες έρευνες και επιστημονικές δραστηριότητες για το σκοπό αυτό. Σύμφωνα με την οδηγία, τα αποτελέσματα της εποπτείας πρέπει να περιλαμβάνονται στις εθνικές εκθέσεις που καταρτίζονται δυνάμει του άρθρου 17.

Τα περισσότερα κράτη μέλη προβάλλουν τα συστήματα εποπτείας και ορισμένες φορές τα αποτελέσματα της εποπτείας, αλλά μόνο για μερικά επιμέρους είδη και όχι για το σύνολο του φάσματος των οικοτόπων και ειδών που καλύπτει η οδηγία. Μόνον η Δανία έχει συμπεριλάβει αποτελέσματα της γενικής εποπτείας βάσει ιστορικών και πρόσφατων δεδομένων που συνελέγησαν από διάφορες πηγές. Συγκεντρώνονται πληροφορίες από γνωστές τοποθεσίες στις οποίες απαντώνται είδη και οικοτόποι κοινοτικού ενδιαφέροντος προκειμένου να υπαχθεί ένας τόπος σε μια κατηγορία 'κατάστασης διατήρησης', και στη συνέχεια οι πληροφορίες αυτές συντίθενται στο πλαίσιο μιας γενικής εθνικής ταξινόμησης. Όσον αφορά τους 13 τύπους οικοτόπων προτεραιότητας που απαντώνται στη Δανία, τα αποτελέσματα κατέδειξαν ότι 2 είναι σε ευνοϊκή, 3 σε δυσμενή, 6 σε αβέβαιη και 2 σε άγνωστη κατάσταση.

Σε άλλες χώρες ή περιφέρειες, επί παραδείγματι στην Αυστρία και στην Πορτογαλία, η εποπτεία ερμηνεύεται μάλλον ως ειδική για κάθε τόπο δραστηριότητα, παρά ως

παρακολούθηση της κατάστασης διατήρησης των οικοτόπων και ειδών σε όλη την περιοχή κατανομής τους και σε σχέση με καθορισμένους στόχους. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η εποπτεία εστιάζεται περισσότερο σε προϋπάρχουσες προστατευόμενες περιοχές, αντί να επικεντρώνεται ή να προσαρμόζεται στο δίκτυο Natura 2000. Ορισμένα κράτη μέλη αναφέρουν ότι στη χώρα τους διαμορφώνονται πληρέστερα συστήματα εποπτείας (Φινλανδία, Ιρλανδία, Σουηδία) μετά τη διεξαγωγή πιλοτικών και διερευνητικών δραστηριοτήτων (Γερμανία, Κάτω Χώρες). Σε πολλές περιπτώσεις δεν είναι βέβαιο ότι τα εν λόγω συστήματα εποπτείας θα αξιολογήσουν την πρόοδο βάσει προκαθορισμένων στόχων που αντιστοιχούν σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης.

Υπάρχουν επομένως πολύ λίγα στοιχεία προερχόμενα από τα κράτη μέλη, τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την εκτίμηση της προόδου που έχει συντελεστεί όσον αφορά την επίτευξη των γενικών στόχων της οδηγίας.

Σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος¹⁸, σημαντικά οικοσυστήματα, μεταξύ των οποίων δάση, υγρά τοπία, γεωργικοί οικότοποι πλούσιοι σε είδη, πολλές ξηρές και άγονες περιοχές και ορισμένες θαλάσσιες περιοχές, εξακολουθούν να κινδυνεύουν. Οι υγρά τοπία υποβαθμίζονται εν γένει εδώ και αρκετές δεκαετίες, τόσο από πλευράς έκτασης όσο και από πλευράς ποιότητας. Η υποβάθμιση όμως αυτή είναι ακόμη δύσκολο να προσδιοριστεί ποσοτικά. Ο προσδιορισμός των τάσεων για τους ημιφυσικούς λειμώνες είναι ακόμη δυσκολότερος απ'ότι για τους υγρά τοπία, αν και οι τάσεις που παρατηρούνται όσον αφορά τη δομή των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, τη διαχείρισή τους και τα είδη που εκτρέφονται ή καλλιεργούνται σ'αυτές δείχνουν αναμφίβολα ότι οι πλούσιοι σε είδη γεωργικοί οικότοποι της Ευρώπης έχουν υποβαθμιστεί σε σημαντικό βαθμό τις τελευταίες δεκαετίες. Σχετικά με τα είδη, ο ΕΟΠ αναφέρει ότι διάφορες έρευνες καταδεικνύουν σοβαρή υποβάθμιση ορισμένων διαδεδομένων στο παρελθόν ειδών, σε πολύ ασταθείς πληθυσμούς με περιορισμένες περιοχές κατανομής.

4.2. Προστασία των ειδών

4.2.1. Θέσπιση αυστηρών συστημάτων προστασίας

Οι εκθέσεις των κρατών μελών παραπέμπουν γενικά στην εθνική και περιφερειακή νομοθεσία για την αυστηρή προστασία των ζωικών και φυτικών ειδών. Στις περισσότερες χώρες το νομοθετικό σύστημα βασίζεται σε συνδυασμό νόμων για τη διατήρηση της φύσης και εθνικών/περιφερειακών κανονισμών για τη θήρα και την αλιεία.

Η Αυστρία, η Γερμανία, η Φινλανδία και η Σουηδία θέσπισαν χωριστούς κανονισμούς για τα είδη θηραμάτων ή/και ιχθύων. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η προστασία των μεγάλων θηλαστικών ή συγκεκριμένων ομάδων ειδών εντάσσεται επίσης σε χωριστά ρυθμιστικά συστήματα. Η Φινλανδία, επί παραδείγματι, έχει θεσπίσει νομοθεσία που προστατεύει όλες τις φάλαινες στο εσωτερικό της Φινλανδικής επικράτειας.

Όλες οι εθνικές εκθέσεις αναφέρονται στη χρήση σχεδίων δράσης για τη βιοποικιλότητα, σχεδίων δράσης για τα είδη ή άλλων μέτρων διατήρησης που απευθύνονται σε συγκεκριμένα είδη. Τα περισσότερα κράτη μέλη, (Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία, Ελλάδα, Ιταλία, Κάτω Χώρες, Ισπανία, Σουηδία και Ηνωμένο Βασίλειο) αναφέρουν ότι χρησιμοποιούν σχέδια δράσης για τα είδη ή ειδικά σχέδια διαχείρισης προκειμένου να εξασφαλίσουν την καθιέρωση αυστηρών συστημάτων προστασίας, τα οποία υπερβαίνουν τις απαιτήσεις της οδηγίας σε

¹⁸ Chapter on Biological diversity, "Europe's environment: the third assessment", EEA, Copenhagen. ("Το περιβάλλον της Ευρώπης: τρίτη εκτίμηση", κεφάλαιο για τη βιοποικιλότητα, ΕΟΠ, Κοπεγχάγη).

ορισμένες περιπτώσεις. Στην Ελλάδα, τις Κάτω-Χώρες, τη Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο, αναπτύσσονται πρωτοβουλίες σε εθνικό επίπεδο, ενώ στην Αυστρία, το Βέλγιο και τη Γερμανία καταρτίζονται σχέδια σε περιφερειακή βάση, δεδομένου ότι οι αρμοδιότητες για τη διατήρηση της φύσης έχουν ανατεθεί στις περιφέρειες. Στην Ισπανία υπάρχουν περιφερειακά σχέδια δράσης που εντάσσονται σε εθνικές στρατηγικές για ορισμένα είδη ιδιαίτερης σημασίας.

Λίγες είναι οι εκθέσεις που αναφέρουν τι είδους μέτρα έχουν ληφθεί για τη θέσπιση γενικού συστήματος αυστηρής προστασίας (πέραν των νομοθετικών μέτρων), ή για την απαγόρευση της υποβάθμισης των τόπων αναπαραγωγής.

Παρακολούθηση των τυχαίων συλλήψεων και θανατώσεων

Σύμφωνα με το άρθρο 12 παράγραφος 4 της οδηγίας, τα κράτη μέλη 'θεσπίζουν ένα σύστημα συνεχούς παρακολούθησης των τυχαίων συλλήψεων ή θανατώσεων των ειδών της πανίδας που απαριθμούνται στο σημείο α) του παραρτήματος IV' της οδηγίας. Τα κράτη μέλη οφείλουν επίσης να λαμβάνουν υπόψη τα αποτελέσματα της παρακολούθησης αυτής μεριμνώντας ώστε οι τυχαίες αυτές συλλήψεις ή θανατώσεις να μην έχουν 'αρνητικές επιπτώσεις'.

Γενικά, οι εκθέσεις των κρατών μελών περιέχουν λίγες πληροφορίες για τα σχετικά συστήματα παρακολούθησης. Η Αυστρία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, η Γερμανία, η Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο αναφέρουν τις σχετικές διατάξεις που περιέχονται στη νομοθεσία τους χωρίς όμως να επεκτείνονται σε λεπτομέρειες όσον αφορά τον τύπο του συστήματος παρακολούθησης που εφαρμόζουν, ή τα αποτελέσματα που ελήφθησαν. Στα κράτη μέλη όπου εφαρμόζονται συστήματα παρακολούθησης, αυτά περιορίζονται συνήθως σε συγκεκριμένες περιοχές (Αυστρία, Πορτογαλία και Ελλάδα) ή σε περιστασιακές έρευνες σχετικά με τις επιπτώσεις, επί παραδείγματι, της αλιείας, των γραμμών ηλεκτροδότησης και της κυκλοφορίας στην άγρια πανίδα (Κάτω Χώρες, Γερμανία). Στην Ελλάδα, η παρακολούθηση αφορά μόνον ορισμένα θαλάσσια είδη.

Τα εφαρμοζόμενα συστήματα παρακολούθησης δεν καλύπτουν συνήθως όλο το φάσμα των ειδών για τα οποία έχουν σχεδιαστεί. Επικεντρώνονται γενικά στις τυχαίες συλλήψεις ή θανατώσεις ειδών για τα οποία η παρακολούθηση θεωρείται εφικτή ή σημαντική. Για ορισμένα είδη του παραρτήματος IV σημείο α) της οδηγίας, θεωρείται ότι ο κίνδυνος τυχαίων συλλήψεων ή θανατώσεων είναι αμελητέος (π.χ. *Anaedypris hispanica* στην Πορτογαλία), ή ότι η εφαρμογή της συστηματικής παρακολούθησης των τυχαίων θανατώσεων συλλήψεων είναι εξαιρετικά δύσκολη. Η Ιταλία αναφέρει ότι δεν διαθέτει εθνικό σύστημα ικανό να παρακολουθεί όλα τα είδη στο σύνολο της επικράτειάς της.

Στις εκθέσεις αυτές δεν αναφέρεται συνήθως τι είδους διαχειριστικά μέτρα ελήφθησαν κατόπιν των αποτελεσμάτων της παρακολούθησης. Μια περίπτωση στην οποία ελήφθησαν μέτρα αφορούσε την τυχαία σύλληψη και θανάτωση φώκαινων των λιμανιών (*Phocoena phocoena*) στη Βαλτική θάλασσα. Βασιζόμενες στην επιστημονική έρευνα, οι αρχές της Δανίας κατήρτισαν σχέδιο δράσης για τη μείωση των περιστατικών αυτών, απαιτώντας συγκεκριμένα τον εφοδιασμό των αλιευτικών δίχτων με πομπούς υποβρύχιων ηχοκυμάτων 'ringers' που απομακρύνουν της φώκαινες από τα δίχτυα. Επίσης στην έκθεση των Κάτω Χωρών αναφέρεται ότι διεξάγονται έρευνες για την αντιμετώπιση του προβλήματος των παρεμπιπτόντων αλιευμάτων στο πλαίσιο των αλιευτικών δραστηριοτήτων καθώς και για τον έλεγχο του μοσχομυός.

4.2.2. Λήψη δειγμάτων από το φυσικό περιβάλλον και παρεκκλίσεις

Εφόσον από την εποπτεία δυνάμει του άρθρου 11 προκύπτει ότι αυτό είναι αναγκαίο, τα κράτη μέλη οφείλουν να εξασφαλίσουν ότι η λήψη από τη φύση δειγμάτων ειδών χλωρίδας και πανίδας που απαριθμούνται στο παράρτημα V, καθώς και η εκμετάλλευσή τους, συμβιβάζονται με την ικανοποιητική κατάσταση διατήρησής τους. Πέρα από τη συνεχή εποπτεία δυνάμει του άρθρου 11, η λήψη δειγμάτων είναι δυνατόν να ρυθμίζεται μέσω του περιορισμού της πρόσβασης σε ιδιοκτησία, της εφαρμογής θηρευτικών ή αλιευτικών κανόνων, κλπ.

Πολλά κράτη μέλη περιορίζουν τη θήρα ή άλλες μορφές λήψης δειγμάτων μέσω της έκδοσης αδειών (Αυστρία και Γερμανία). Οι εκθέσεις δεν περιέχουν στοιχεία σχετικά με τα αποτελέσματα της εποπτείας σε συνδυασμό με τα αντίστοιχα είδη του παραρτήματος V, ή για τις επιπτώσεις των επιτρεπόμενων λήψεων στην ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης. Εξαίρεση αποτελεί η Πορτογαλία η οποία αναφέρει σοβαρή μείωση των πληθυσμών των ειδών ιχθύων, που οφείλεται σε ακατάλληλα μέτρα διατήρησης, έλλειψη επίβλεψης και υποβάθμιση των οικοτόπων.

Βάσει του άρθρου 15, τα κράτη μέλη οφείλουν να απαγορεύσουν τη χρησιμοποίηση όλων των μη επιλεκτικών μέσων σύλληψης και θανάτωσης των ειδών των παραρτημάτων IV σημείο α) και V. Αν και, σύμφωνα με τις εκθέσεις, τα περισσότερα, αν όχι όλα τα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει σχετική νομοθεσία, η εφαρμογή του άρθρου 15 στο σύνολό του θα μπορούσε, δίχως άλλο, να βελτιωθεί. Η Ελλάδα επιτρέπει εξαιρέσεις όσον αφορά τα απαγορευμένα μέσα σύλληψης (βλ. παράρτημα VI της οδηγίας), και συγκεκριμένα τη χρήση παγίδων τύπου Aldrich για την τοποθέτηση πομπών σε αρκούδες και διχτύων για τα χειρόπτερα για ερευνητικούς σκοπούς. Ομοίως, η Πορτογαλία επιτρέπει τη χρησιμοποίηση παγίδων-κλουβιά για τη μείωση της πυκνότητας των αρπακτικών ζώων σε ορισμένες θηρευτικές περιοχές, ενώ στην πορτογαλική έκθεση επισημαίνεται ότι, παρά τις υφιστάμενες ρυθμίσεις, σε πολλούς προτεινόμενους τόπους κοινοτικής σημασίας αναφέρεται ότι χρησιμοποιούνται μη επιλεκτικά μέσα αλίευσης. Σύμφωνα με τις υποβληθείσες εκθέσεις, παρατηρείται αρκετή ελαστικότητα όσον αφορά τη δίωξη όσων χρησιμοποιούν απαγορευμένες παγίδες και μεθόδους θανάτωσης και σύλληψης.

Βάσει του άρθρου 16, τα κράτη μέλη "μπορούν να παρεκκλίνουν από τις διατάξεις των άρθρων 12, 13, 14 και 15 στοιχεία α) και β)",

- εφόσον δεν υπάρχει άλλη ικανοποιητική λύση και
- εφόσον η παρέκκλιση δε παραβλάπτει τη διατήρηση, σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, των πληθυσμών των συγκεκριμένων ειδών στην περιοχή της φυσικής τους κατανομής.

Οι περισσότερες παρεκκλίσεις που αναφέρθηκαν εγκρίθηκαν για επιστημονικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς, αν και χορηγήθηκαν παρεκκλίσεις και για διάφορους άλλους λόγους, όπως η οικιστική ανάπτυξη (Γερμανία, Κάτω Χώρες), η μείωση της πυκνότητας των αρπακτικών ζώων σε θηρευτικές περιοχές (Πορτογαλία), η αποφυγή πρόκλησης ζημιών στα εκτρεφόμενα ζώα ή/και στις καλλιέργειες (Φινλανδία, Γαλλία, Πορτογαλία, Κάτω Χώρες, Σουηδία) καθώς και για λόγους υγείας και ασφάλειας (Φινλανδία). Ωστόσο, οι εθνικές εκθέσεις δεν περιέχουν πολλές πληροφορίες για το είδος των μέτρων που ελήφθησαν προκειμένου να εξασφαλισθεί συμβατότητα. Όπως και για τις συλλήψεις, δεν είναι εν γένει δυνατό να συναχθεί, από τις εκθέσεις που υποβλήθηκαν, κατά πόσο οι παρεκκλίσεις αυτές συμβιβάζονται με μια ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης.

4.3. Άλλα ζητήματα γενικής φύσεως

4.3.1. Ερευνητικές δραστηριότητες

Τα ερευνητικά έργα που διεξάγονται στα κράτη μέλη εστιάζονται ως επί το πλείστον σε επιμέρους είδη και τύπους οικοτόπων, συντονίζονται δε και εκτελούνται σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Όλα τα κράτη μέλη έχουν αναλάβει ερευνητικές δραστηριότητες στο επίπεδο αυτό.

Υπάρχουν παραδείγματα εθνικών ερευνητικών πρωτοβουλιών που υιοθετούν μια γενικότερη προσέγγιση για τη διατήρηση των οικοτόπων και των ειδών. Το Ινστιτούτο Περιβάλλοντος της Φινλανδίας, επί παραδείγματι, διεξήγαγε εθνικό έργο (SAVA, 1997-2002) με θέμα τη βιοποικιλότητα και την προστασία των ειδών σε μεταβαλλόμενο δασικό περιβάλλον. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, το σκωτικό πρόγραμμα δράσης για τα είδη της φυσικής κληρονομιάς υιοθετεί μια συντονισμένη προσέγγιση για τη διατήρηση των ειδών, εξετάζοντας σφαιρικά με ποιο τρόπο μπορούν να διατηρηθούν και να αποκατασταθούν καλύτερα βιώσιμοι πληθυσμοί των περισσότερο απειλούμενων άγριων ειδών της Σκωτίας. Ομοίως, η Σουηδία δρομολογεί τώρα νέο ερευνητικό πρόγραμμα (το οποίο θα ξεκινήσει το 2001) που συνδυάζει τρία βασικά πεδία μελέτης: (i) Οι δομές και διαδικασίες της θαλάσσιας βιοποικιλότητας, (ii) Έρευνα για τη διαμόρφωση της αλυσίδας της διατήρησης και (iii) Ξένα είδη στο θαλάσσιο περιβάλλον

4.3.2. Επανεισαγωγή και εισαγωγή ειδών

Τα περισσότερα κράτη μέλη (πλην του Βελγίου, του Λουξεμβούργου, της Αυστρίας και της Ελλάδας), διεξήγαγαν έργα που περιλάμβαναν την επανεισαγωγή ειδών του παραρτήματος IV. Τα είδη που αφορούσαν τα έργα αυτά ήταν ως επί το πλείστον θηλαστικά (*Castor fiber* (DK, DE, F, NL), *Cervus elaphus corsicanus* (F), *Cricetus cricetus* (F, NL), *Lutra lutra* (F, SE), *Lynx lynx* (DE), *Mustela lutreola* (DE), *Ursus arctos* (F)), πεταλούδες (*Maculinea arion* (UK), *Parnassius mnemosyne* (FI)) ή φυτά (*Cypripedium calceolus* (UK), *Agrimonia pilosa*, *Puccinellia phryganodes* (G) και *Arctophila fulva* (SF)). Γίνονται επίσης απόπειρες επανεισαγωγής στη φύση των ειδών *Podarcis muralis* (NL), *Bombina bombina* (S), *Bombina variegata* (NL), *Emys orbicularis* (D, F) και *Hyla arborea* (D). Η Ιρλανδία επανεισήγαγε το είδος *Bufo calamita* και η Γαλλία το είδος *Acipenser sturio*. Τόσο η Φινλανδία όσο και το Ηνωμένο Βασίλειο επισημαίνουν τις δυσκολίες που συνεπάγονται και τους σημαντικούς πόρους που απαιτούν τα προγράμματα επανεισαγωγής.

Η Πορτογαλία και το Βέλγιο αναφέρονται στην ηθελημένη εισαγωγή μη τοπικών ειδών στο φυσικό περιβάλλον. Η έκθεση του Βελγίου εστιάζεται σε έναν ορισμένο αριθμό εισαχθέντων ειδών (*Rana ridibunda*, *Rana perezi*, *Rana catesbeiana*, και *Alopochea aegyptiacus*) που έχουν αυξήσει την ασκούμενη πίεση στους πληθυσμούς τοπικών ειδών. Σημειώνεται επίσης η παράνομη επανεισαγωγή του κάστορα (*Castor fiber*) στην περιφέρεια της Βαλλωνίας. Η περιφέρεια της Φλάνδρας κατήρτισε εθνικό σχέδιο δράσης για τα εξωτικά είδη προκειμένου να αντιμετωπίσει το θέμα αυτό. Στην Ελλάδα, η εισαγωγή του είδους *Rana catesbeiana* στα Χανιά της Κρήτης, αναμένεται να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην οικολογική ισορροπία της περιοχής. Επίσης εισήχθη για εμπορικούς σκοπούς το είδος *Helix aspersa*, του οποίου οι γενετικές πληροφορίες διαφέρουν πιθανώς από εκείνες του τοπικού πληθυσμού. Πραγματοποιήθηκαν επίσης σημαντικές εισαγωγές ειδών ιχθύων. Η Γαλλία χαράσσει τώρα την πολιτική της στον τομέα αυτό, όπου συμπεριλαμβάνεται ερευνητικό πρόγραμμα κόστους 2,3 εκατ. €.

Η Ιταλία επισημαίνει επίσης το πρόβλημα των μη τοπικών ειδών ιχθύων γλυκού νερού, πολλά από τα οποία είχαν εισαχθεί στο παρελθόν. Δεδομένου ότι η εφαρμογή

αποτελεσματικών μέτρων πρόληψης και αποκατάστασης είναι εξαιρετικά δύσκολη, έχει δρομολογηθεί μελέτη που θα συμβάλει στη διαμόρφωση κατευθυντήριων γραμμών για την παρακολούθηση και διαχείριση.

4.3.3. Εκπαίδευση και ενημέρωση

Οι εκδηλώσεις για την ευαισθητοποίηση του κοινού και την προβολή της οδηγίας για τους οικοτόπους και του δικτύου Natura 2000 εστιάστηκαν τόσο στο δίκτυο Natura 2000 στο σύνολό του, όσο και σε συγκεκριμένα είδη και τύπους. Για την προβολή του Natura 2000 χρησιμοποιήθηκαν διάφορα μέσα μαζικής ενημέρωσης όπως ο τύπος, η τηλεόραση και το ραδιόφωνο, εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις, όπως μουσεία, οικολογικά κέντρα και βοτανικοί/ζωολογικοί κήποι, και πραγματοποιήθηκαν εκπαιδευτικά σεμινάρια και εκδηλώσεις στις οποίες συμμετείχαν τα ενδιαφερόμενα μέρη. Η Δανία ενσωμάτωσε πληροφορίες για τη σημασία του Natura 2000 και τη λειτουργία του, σε ορισμένα εθνικά προγράμματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Πολλά κράτη μέλη χρησιμοποίησαν σε ολόένα και μεγαλύτερο βαθμό το Διαδίκτυο με σκοπό την παροχή πληροφοριών για τη διαδικασία του Natura 2000.

Πολλές πρωτοβουλίες επικεντρώθηκαν στο ευρύ κοινό, αν και συχνά αναδεικνύεται ο πρωτοποριακός ρόλος των ΜΚΟ. Οι δραστηριότητες κατάρτισης και η ευαισθητοποίησης απευθύνθηκαν επίσης στο προσωπικό των αρμοδίων εθνικών και περιφερειακών αρχών.

4.3.4. Σχεδιασμός για την προώθηση της διαχείρισης στοιχείων του τοπίου

Βάσει του άρθρου 10, τα κράτη μέλη "στα πλαίσια των εθνικών πολιτικών διευθέτησης και ανάπτυξης του εδάφους, και ειδικότερα για να καταστήσουν το δίκτυο Natura 2000 συνεκτικότερο οικολογικά, αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προωθήσουν τη διαχείριση στοιχείων του τοπίου", ιδιαίτερα εκείνων που, λόγω του συνδετικού τους ρόλου ή της γραμμικής τους δομής μπορούν να λειτουργήσουν ως διάδρομοι της άγριας πανίδας και χλωρίδας.

Διάφορα κράτη μέλη επισημαίνουν την πρόοδο που έχει επιτελεστεί στη χώρα τους όσον αφορά τη διαμόρφωση οικολογικών διαδρόμων μεταξύ προστατευόμενων περιοχών. Μια πρωτοβουλία για την αύξηση της συνοχής των οικολογικών δικτύων ήταν εκείνη που ανέλαβε η βελγική Περιφέρεια των Βρυξελλών, η οποία οργάνωσε πρόγραμμα με στόχο τη συνένωση των "πράσινων και γαλάζιων" δικτύων της πόλης. Το έργο αυτό προέβλεπε τη σημασία της δημιουργίας διασυνδέσεων μεταξύ των αστικών χώρων πρασίνου, καθώς και μεταξύ των υδατορρευμάτων, λιμνών και πράσινων διαδρόμων της πόλης. Στην Ισπανία, πολλές κυβερνήσεις περιφερειών διαθέτουν προγράμματα για την ανάπτυξη οικολογικών διαδρόμων μεταξύ των προστατευόμενων περιοχών, συμπεριλαμβανομένων των προτεινόμενων τόπων κοινοτικής σημασίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα προγράμματα αυτά εστιάζονται σε συγκεκριμένα στοιχεία, όπως τα μονοπάτια για το πέρασμα των κοπαδιών ή οι παραποτάμιοι δασότοποι, που λειτουργούν ως συνδέσεις μεταξύ των τόπων Natura 2000. Μεγαλύτερη συνοχή μεταξύ των διεσπαρμένων τόπων θα εξασφαλισθεί επίσης μέσω της Βασικής Οικολογικής Δομής (EHS) των Κάτω Χωρών στο πλαίσιο της οποίας συγκροτείται το δίκτυο Natura 2000, αν και έχει διαπιστωθεί ότι απαιτείται καλύτερη ευθυγράμμιση με τους στόχους της οδηγίας για τους οικοτόπους. Η Ελλάδα πρόκειται να ολοκληρώσει σύντομα ένα εθνικό πρόγραμμα στο πλαίσιο του οποίου διενεργήθηκε απογραφή των τοπίων των οποίων τα στοιχεία θα μπορούσαν να χρήζουν προστασίας και διατήρησης. Ο κατάλογος των τόπων αυτών θα συμβάλει στη διαμόρφωση δικτύου τοπίων που θα χαρακτηρίζονται ως "προστατευόμενα τοπία" και θα τυγχάνουν ανάλογης προστασίας.

4.3.5. *Ανθρώπινοι πόροι*

Τα κράτη μέλη υιοθέτησαν διάφορες προσεγγίσεις για την εκτίμηση των ανθρώπινων πόρων που διαθέτουν οι διοικήσεις τους για την εφαρμογή της οδηγίας. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι οργανισμοί που συμμετείχαν στην κατάρτιση της έκθεσης της χώρας αυτής σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας, απασχόλησαν περίπου 12.900 άτομα. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγεται το προσωπικό ενός μεγάλου φάσματος αρμοδίων αρχών. Από την άλλη πλευρά, η έκθεση της Φινλανδίας εστιάζεται στο προσωπικό που ασχολείται ειδικότερα με την θέση σε εφαρμογή του δικτύου Natura 2000, ήτοι δέκα άτομα, συν 30 εμπειρογνώμονες στον τομέα της προστασίας της φύσης που εργάζονται σε περιφερειακά περιβαλλοντικά κέντρα. Σ'αυτούς προστίθενται 60 άτομα του Φινλανδικού Ινστιτούτου Δασικής Έρευνας και 300 άτομα που ασχολούνται με τη διαχείριση τόπων στις υπηρεσίες δασών και δρυμών.

Η κατάσταση όσον αφορά την ύπαρξη εξειδικευμένων οργανισμών για τη στήριξη της εφαρμογής της οδηγίας παρουσιάζει σημαντικές διαφορές από το ένα κράτος στο άλλο. Χαρακτηριστικά, το Ηνωμένο Βασίλειο διαθέτει τέσσερις κυβερνητικούς οργανισμούς ενώ αντίθετα η Γαλλία δεν διαθέτει κανέναν. Γενικά, η διαχείριση του Natura 2000 και η εφαρμογή της οδηγίας για τους οικοτόπους καλύπτονται από το υπάρχον προσωπικό δηλ. χρησιμοποιούνται οι υφιστάμενοι πόροι για τη διατήρηση της φύσης σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης. Στην Ισπανία, τα τελευταία χρόνια, το προσωπικό (ένας πολύ μικρός αριθμός ατόμων στην κεντρική και στις περιφερειακές κυβερνήσεις) αφιέρωσε αναγκαστικά το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου του στην κατάρτιση των προτάσεων για τους τόπους. Έμεινε, συνεπώς, πολύ λίγος χρόνος για να αναπτυχθούν άλλες πτυχές της εφαρμογής του Natura 2000. Ανάλογη κατάσταση παρατηρήθηκε και στα περισσότερα από τα άλλα κράτη μέλη.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η οδηγία για τους οικοτόπους, σε συνδυασμό με την οδηγία για τα πτηνά (79/409/ΕΟΚ), αποτελεί ουσιαστικό μέσο υποστήριξης της πολιτικής της ΕΕ στον τομέα της διατήρησης της βιοποικιλότητας, και ζωτικής σημασίας εργαλείο για την ΕΕ που θα την βοηθήσει στην επίτευξη ευρύτερων στόχων διατήρησης της βιοποικιλότητας, όπως η αναστολή της υποβάθμισης της βιοποικιλότητας μέχρι το 2010.

Η παρούσα έκθεση βασίζεται στις εκθέσεις των κρατών μελών καθώς και σε πληροφορίες σχετικά με τις πρωτοβουλίες της Επιτροπής που καλύπτουν την πρώτη εξεταζόμενη περίοδο εφαρμογής της οδηγίας για τους οικοτόπους, από το 1994 έως το 2000. Παρέχει επισκόπηση της προόδου που σημειώθηκε στην υλοποίηση των στόχων της σχετικής οδηγίας, και ιδίως στη συγκρότηση του δικτύου Natura 2000. Δεδομένου ότι από το τέλος της εξεταζόμενης περιόδου έως την παραλαβή όλων των εκθέσεων των κρατών μελών από την Επιτροπή μεσολάβησε ένα αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα, η παρούσα έκθεση περιλαμβάνει επίσης πληροφορίες σχετικά με την πρόοδο που σημειώθηκε μετά το 2000, ώστε να αντικατοπτρίζει τις ουσιαστικές συμπληρωματικές προσπάθειες που κατέλαβαν ορισμένα κράτη μέλη, ιδίως όσον αφορά τη διαδικασία επιλογής τόπων για το Natura 2000.

Είναι προφανές ότι, από το 1994, τα κράτη μέλη έχουν σημειώσει σημαντική πρόοδο σχετικά με την τήρηση των υποχρεώσεων της οδηγίας, ιδίως σε επίπεδο πολιτικής και στην επιλογή των τόπων, αν και στο θέμα αυτό δεν τηρήθηκε το χρονοδιάγραμμα που καθορίζεται στην οδηγία. Σε άλλους τομείς, όπως η θέσπιση συστημάτων εποπτείας και παρακολούθησης για την εκτίμηση της κατάστασης διατήρησης των οικοτόπων και ειδών κοινοτικής σημασίας, η έγκριση στόχων και σχεδίων διαχείρισης, και η εφαρμογή μέτρων για τη διατήρηση των ειδών, η πρόοδος ήταν εξαιρετικά περιορισμένη.

5.1. Διατήρηση οικοτόπων και ειδών

5.1.1. Επιλογή τόπων

Όσον αφορά την επιλογή των προτεινόμενων τόπων, η πρόοδος ήταν γενικά εξίσου αργή στα περισσότερα κράτη μέλη, με μια ή δύο εξαιρέσεις. Στην περίπτωση μιας βιογεωγραφικής περιοχής, επί παραδείγματι, μεταξύ του πρώτου και του δεύτερου σεμιναρίου μεσολάβησε μια τριετία. Ορισμένα κράτη μέλη και περιφέρειες δεν υπέβαλαν συμπληρωματικές προτάσεις τόπων στο διάστημα αυτό, παρόλο που είχαν επισημανθεί πολλές ελλείψεις.

Στο διάστημα που μεσολάβησε από το τέλος της πρώτης εξεταζόμενης περιόδου (Δεκέμβριος 2000), τα κράτη μέλη που είχαν τη μεγαλύτερη καθυστέρηση σημείωσαν σημαντική πρόοδο. Αυτό επέτρεψε στην Επιτροπή να διατηρήσει τα τελικά βιογεωγραφικά σεμινάρια, τα οποία αναμένεται να οδηγήσουν στην έκδοση των υπολοίπων καταλόγων το 2003 και 2004. Ωστόσο, υπάρχει σαφής καθυστέρηση σε σχέση με το προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα και εξακολουθούν να υφίστανται ανεπάρκειες σε όλους τους εθνικούς καταλόγους προτεινόμενων τόπων.

Οι εκθέσεις των κρατών μελών επισημαίνουν έναν ορισμένο αριθμό συγκεκριμένων προβλημάτων στα οποία προσέκρουσε η διαδικασία επιλογής τόπων.

- Καθυστερήσεις που σημειώθηκαν σε ορισμένες περιφέρειες και κράτη μέλη παρεμπόδισαν την εξέλιξη της όλης διαδικασίας. Αυτές οφείλονταν συχνά στο διεξαγόμενο σε εθνικό επίπεδο διάλογο γύρω από την έκταση των απαιτούμενων χαρακτηρισμών, καθώς και στις

προκλήσεις που έπρεπε να αντιμετωπιστούν κατά τη διάρκεια των διαβουλεύσεων για τους επιμέρους τόπους. Δεν είναι πάντα σαφές κατά πόσο τα επιστημονικά κριτήρια της οδηγίας τηρήθηκαν στις διαδικασίες που ακολούθησαν τα κράτη μέλη, δεδομένου ότι δεν έχουν δημοσιεύσει όλες οι χώρες καταλόγους επιλέξιμων τόπων.

- Υπάρχει γενικά έλλειψη καταλλήλων επιστημονικών δεδομένων και πόρων για την εκτέλεση των απαιτούμενων επιστημονικών εργασιών, και αναφέρονται προβλήματα σχετικά με τα παραρτήματα της οδηγίας όσον αφορά, επί παραδείγματι, τον τρόπο με τον οποίο ορίζονται ορισμένοι οικότοποι, ή τη μη ενσωμάτωση σ'αυτά ορισμένων ενδημικών ειδών και τύπων οικοτόπων, ιδίως σε σχέση με τη μεσογειακή περιοχή.
- Δεν έχει καθοριστεί σαφής διαδικασία επιλογής τόπων. Αν και τα κριτήρια του παραρτήματος III φαίνονται σαφή, ο τρόπος πρακτικής εφαρμογής τους διαμορφώθηκε συγχρόνως με την επιλογή των τόπων.
- Υπάρχουν ιδιαίτερα προβλήματα όσον αφορά τους θαλάσσιους τόπους, τα οποία οφείλονται στην έλλειψη δεδομένων αλλά και σε πολύπλοκα ζητήματα δικαιοδοσίας και σε αλληλεπικαλυπτόμενες διοικητικές αρμοδιότητες. Με τη δυσκολία αυτή ασχολείται τώρα μια ομάδα εργασίας που συγκροτήθηκε από την Επιτροπή με τη συμμετοχή αρκετών κρατών μελών.

5.1.2. Προστασία των τόπων

Όσον αφορά την προστασία των προτεινόμενων τόπων από την υποβάθμιση ή τις επιζήμιες επιπτώσεις, παρατηρούνται τρεις κατηγορίες κρατών μελών ή περιφερειών:

- Κράτη μέλη και περιφέρειες που έχουν καθιερώσει σύστημα πλήρους νομικής προστασίας για όλους τους τόπους, το οποίο ισχύει αμέσως μετά την κοινοποίησή τους στην Επιτροπή (Ηνωμένο Βασίλειο, Ιρλανδία και Γαλικία),
- κράτη μέλη και περιφέρειες που έχουν λάβει ορισμένα διοικητικά μέτρα για την προστασία όλων των προτεινόμενων τόπων (οι περισσότερες περιφέρειες της Ισπανίας), και
- κράτη μέλη και περιφέρειες που προστατεύουν μόνο τους προτεινόμενους τόπους που ταυτίζονται με ήδη προστατευόμενες περιοχές και αναβάλλουν το χαρακτηρισμό νέων τόπων μέχρις ότου εγκριθούν επισήμως οι κοινοτικοί κατάλογοι (Abruzzo).

Η ανάγκη προστασίας τόπων τους οποίους είχαν προτείνει τα κράτη μέλη για ένταξη στο δίκτυο Natura 2000 οδήγησε, σε ορισμένες περιπτώσεις, σε καθυστερήσεις εκτέλεσης έργων υποδομής. Δεν κατέστη δυνατό στην παρούσα έκθεση να αξιολογηθούν οι συνέπειες και τα αίτια των καθυστερήσεων αυτών, εφιστάται δε η προσοχή στην ανάγκη επανεξέτασης του ζητήματος αυτού κατά τη σύνταξη εκθέσεων στο μέλλον. Η εμπειρία ωστόσο έχει δείξει ότι όποτε οι φορείς προώθησης έργων υποκινούν αποδοτικές εκτιμήσεις και διάλογο στα πρώιμα στάδια προγραμματισμού των έργων, οι καθυστερήσεις αυτές μπορούν να μειωθούν σημαντικά.

5.1.3. Διαχείριση των τόπων

Και από την άποψη της διαχείρισης των τόπων διακρίνονται διάφορες κατηγορίες κρατών μελών ως εξής:

κράτη μέλη που εντάσσουν τους προτεινόμενους τρόπους στο εθνικό τους σύστημα προστατευόμενων περιοχών στο πλαίσιο της διαδικασίας επιλογής (Ηνωμένο Βασίλειο), ή που έχουν θεσπίσει και θέσει σε λειτουργία σύστημα για την κατάρτιση σχεδίων διαχείρισης (Γαλλία), και

κράτη μέλη που αναμένουν την οριστικοποίηση των προτεινόμενων τρόπων κοινοτικής σημασίας προτού προβούν στη λήψη τέτοιων μέτρων (Πορτογαλία, Ελλάδα, ορισμένες περιφέρειες της Ισπανίας). Στην περίπτωση αυτή, οι τρόποι που έχουν χαρακτηριστεί ήδη σε εθνικό επίπεδο θα επωφεληθούν από τα υπάρχοντα σχέδια διαχείρισης. Για τους άλλους τρόπους που βρίσκονται εκτός των ήδη προστατευόμενων περιοχών, η πρόοδος στη διαχείριση θεωρείται γενικά περιορισμένη, αν και παρατηρήθηκαν ορισμένες εξαιρέσεις, στην Ισπανία και την Πορτογαλία, επί παραδείγματι.

5.1.4. Μέτρα για τη διατήρηση των τόπων

Για όλα τα κράτη μέλη έχουν αναφερθεί πολλές δραστηριότητες που αφορούν τη λήψη μέτρων για τη διατήρηση των τόπων, αν και συχνά αυτές δεν εντάσσονται στο πλαίσιο του Natura 2000, αλλά σχετίζονται με δραστηριότητες διατήρησης της φύσης σε ήδη προστατευόμενες περιοχές ή/και για απειλούμενα με εξαφάνιση είδη. Παρ'όλο που, και στην περίπτωση αυτή, υπάρχουν ορισμένες εξαιρέσεις, η οδηγία για τους οικοτόπους δεν φαίνεται εν γένει να έχει οδηγήσει άμεσα στη λήψη νέων μέτρων διατήρησης σε επίπεδο τόπων.

5.2. Προστασία των ειδών

Η δύναμη του άρθρου 12 προστασία των ειδών, η οποία περιλαμβάνει την αυστηρή προστασία όλων των τόπων αναπαραγωγής και ανάπαυσης των ζωικών ειδών του παραρτήματος IV, αποτελεί απαίτηση της οδηγίας από το 1994.

Ωστόσο, πολλές από τις εκθέσεις των κρατών μελών είναι αρκετά ασαφείς όσον αφορά την πρακτική εφαρμογή της εν λόγω απαίτησης. Συχνά αναφέρονται τα σχετικά νομικά πλαίσια αλλά δεν είναι εν γένει σαφές κατά πόσο αυτά συνιστούν "αυστηρό σύστημα προστασίας" ή εάν πρόκειται για ένα σύστημα που προστατεύει όλα τα είδη του παραρτήματος IV. Επίσης, λόγω του τρόπου παροχής των πληροφοριών και της διαθεσιμότητάς τους, δεν είναι δυνατόν να καθοριστεί κατά πόσο το σύστημα αυτό είναι τελικά αποτελεσματικό. Συγκεκριμένα, κανένα κράτος μέλος δεν παρέχει στοιχεία από τα οποία να προκύπτει εάν οι παρεκκλίσεις από το αυστηρό σύστημα προστασίας έχουν δυσμενείς επιπτώσεις στη διατήρηση των σχετικών ειδών σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης. Αυτό προκαλεί ιδιαίτερα προβληματισμούς σε σχέση με τις παρεκκλίσεις που παρέχονται για τα μεγάλα σαρκοβόρα ζώα της Ευρώπης, τα οποία συγκαταλέγονται μεταξύ των περισσότερο απειλούμενων και ευάλωτων ειδών της ΕΕ.

Το 2002, η Επιτροπή συγκρότησε ομάδα εργασίας για το άρθρο 12 της οδηγίας, με σκοπό να συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση των πολιτικών και πρακτικών που ακολουθούν τα κράτη μέλη σχετικά με την προστασία των ζωικών ειδών. Αυτό αναμένεται να συντελέσει στη βελτίωση της εφαρμογής και, κατ'επέκταση, της αποτελεσματικότητας των διατάξεων περί προστασίας των ειδών.

5.3. Πόροι (ανθρώπινοι και χρηματοδοτικοί)

Ελλείπει δεδομένων ή, εάν παρέχονται, ελλείπει προτύπων για την αναφορά τους, δεν είναι δυνατόν να υπολογιστούν με απόλυτη ακρίβεια οι πόροι που χρησιμοποιούνται για την εφαρμογή της οδηγίας για τους οικοτόπους. Ωστόσο, φαίνεται να υπάρχουν σοβαρές

διαφορές μεταξύ κρατών μελών και περιφερειών όσον αφορά το θέμα αυτό. Ορισμένες από τις περιφέρειες με τη μεγαλύτερη βιοποικιλότητα προσπαθούν να εφαρμόσουν την οδηγία με εξαιρετικά περιορισμένους πόρους, όπως οι περιφέρειες Aragon/Extremadura που αναφέρονται στο τμήμα 4.

Θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο εάν οι επόμενες εκθέσεις με θέμα την οδηγία για τους οικοτόπους έδιναν μεγαλύτερο βάρος στην εκτίμηση των ανθρώπινων και τεχνικών πόρων και δυνατοτήτων που χρησιμοποιούνται για την εφαρμογή της.

5.4. Υποβολή εκθέσεων δυνάμει της οδηγίας

Σκοπός της παρούσας έκθεσης είναι να εκτιμηθεί η πρόοδος που επιτελέστηκε στην εφαρμογή της οδηγίας για τους οικοτόπους και ιδίως η συμβολή του δικτύου Natura 2000 στην επίτευξη ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησης των οικοτόπων και των ειδών που απεικονίζονται στα παραρτήματα I και II της οδηγίας. Προς το σκοπό αυτό, σύμφωνα με το άρθρο 17, οι εκθέσεις των κρατών μελών πρέπει να περιλαμβάνουν "πληροφορίες σχετικά με τα μέτρα διατήρησης που αναφέρονται στην παράγραφο 1 του άρθρου 6, καθώς και την εκτίμηση των επιπτώσεων αυτών των μέτρων στην κατάσταση διατήρησης" των εν λόγω οικοτόπων και ειδών. Όπως αναφέρεται στο τμήμα 4.1.2, το άρθρο 6 παράγραφος 1 θα αρχίσει να εφαρμόζεται μόνο μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας χαρακτηρισμού των ειδικών ζωνών διατήρησης. Οι εκθέσεις των κρατών μελών θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνουν τα κυριότερα αποτελέσματα της εποπτείας που απαιτείται δυνάμει του άρθρου 11 της οδηγίας, και οι πληροφορίες θα πρέπει να συναρμολογούνται (ή να είναι τέτοιες ώστε να είναι δυνατή η συναρμογή τους) επιτρέποντας εκτιμήσεις της κατάστασης διατήρησης όλων των οικοτόπων και ειδών κοινοτικής σημασίας.

Είναι δύσκολο στην πράξη να διαμορφωθεί μια συνολική εικόνα της προόδου που έχει επιτελεστεί στην εφαρμογή της οδηγίας για τους οικοτόπους ή να εντοπιστούν τα πεδία ή τα ζητήματα που απαιτούν μεγαλύτερη προσοχή, και αυτό για τους ακόλουθους κυρίως λόγους.

Παρά τις συμφωνηθείσες από την Επιτροπή Οικοτόπων κατευθυντήριες γραμμές για τη σύνταξη των εκθέσεων, οι πληροφορίες που περιέχονται σε πολλές από αυτές αφορούν τους επιμέρους τόπους αντί να παρέχουν μια γενική αλλά περιεκτική επισκόπηση της προόδου που επιτελέστηκε σε όλο το κράτος μέλος. Η κάλυψη του αντικειμένου τους από τις εκθέσεις ποικίλλει επίσης σημαντικά, ενώ διαπιστώνεται ότι ορισμένες είναι κατά πολύ πληρέστερες από άλλες.

Οι πληροφορίες σχετικά με τις δραστηριότητες εποπτείας του άρθρου 11 είναι ιδιαίτερα περιορισμένες, τόσο από πλευράς πληρότητας των στοιχείων που παρέχονται στις επιμέρους εκθέσεις όσο και από την άποψη του βαθμού στο οποίο μπορούν να συγκριθούν τα στοιχεία αυτά μεταξύ των διαφόρων εκθέσεων. Πρόκειται για μια σοβαρή αδυναμία που δεν επιτρέπει στην πράξη μια γενική εκτίμηση του βαθμού επίτευξης των στόχων της οδηγίας. Η αδυναμία αυτή αντικατοπτρίζει την έμφαση που δόθηκε μέχρι τώρα από όλα τα κράτη μέλη στη διαδικασία της επιλογής των τόπων και θα εξακολουθήσει να υφίσταται έως ότου τα κράτη μέλη θεσπίσουν κατάλληλα συστήματα παρακολούθησης και εποπτείας.

Γενικά, στις εκθέσεις των κρατών μελών γίνεται περιορισμένη κριτική ανάλυση των εμπειριών, δηλ. των επιτυχιών που σημειώθηκαν και των δυσκολιών που αντιμετωπίστηκαν. Υπάρχει η τάση, επί παραδείγματι, να περιγράφονται περισσότερο οι εξελίξεις σε νομικό ή διοικητικό επίπεδο, παρά οι ουσιαστικές εμπειρίες, θετικές ή αρνητικές, όσον αφορά την επιτόπια εφαρμογή των μέτρων οδηγίας.

Το γεγονός ότι πρέπει να καταρτιστούν 15 χωριστές εθνικές εκθέσεις, ανεξάρτητες η μία από την άλλη, καθιστά δύσκολη την παρουσίαση της προόδου που έχει συντελεστεί στην πορεία της δημιουργίας ενός συνεκτικού *ευρωπαϊκού* οικολογικού δικτύου τόπων. Αυτό συνδυάζεται επίσης με το ότι οι εκθέσεις καλύπτουν ορισμένες μόνο από τις δραστηριότητες του Natura 2000, ενώ εξαιρούνται, επί παραδείγματι, τα μέτρα που αποβλέπουν στη προστασία και διατήρηση των οικοτόπων των πτηνών. Προκειμένου να απλοποιηθούν και να βελτιωθούν οι σχετικές με τις εκθέσεις απαιτήσεις θα ήταν δυνατόν να υποστηριχθεί η μελλοντική συγχώνευση των προβλεπόμενων για τις δύο εκθέσεις απαιτήσεων, στο πλαίσιο της αναζήτησης των απαιτούμενων πληροφοριών για μια ουσιαστικότερη αξιολόγηση της προόδου.

Εν κατακλείδι, θα είναι δύσκολο να αξιολογηθεί η πρόοδος που έχει επιτελεστεί στο πλαίσιο της οδηγίας για τους οικοτόπους και στην επίτευξη του ευρύτερου στόχου της αναστολής της υποβάθμισης της βιοποικιλότητας μέχρι το 2010, εάν δεν διαμορφωθεί μια διαδικασία υποβολής εκθέσεων που να υπερβαίνει τα όρια της τρέχουσας διαδικασίας. Η πρώτη σειρά εκθέσεων του άρθρου 17 δεν επέτυχε να εκφράσει την πλήρη δυναμική της εφαρμογής. Θα πρέπει συνεπώς να εξεταστεί με ποιόν τρόπο η αξιολόγηση αυτή μπορεί να καταστεί διεξοδικότερη στο μέλλον, με την ανάπτυξη, επί παραδείγματι, ειδικότερων κατευθυντήριων γραμμών, την άντληση περισσότερων στοιχείων από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος, και την καθιέρωση αναθεώρησης από εξωτερικούς ή ομότιμους κριτές. Η υιοθέτηση μιας απαιτητικότερης προσέγγισης για την αναφορά των προβλεπόμενων στοιχείων θα έχει ακόμη αποφασιστικότερη σημασία στη διευρυμένη ΕΕ των 25 κρατών μελών.

Η Επιτροπή πολύ σύντομα θα ξεκινήσει μια συζήτηση με τα σημερινά και μελλοντικά κράτη μέλη, υπό το πρίσμα της νέας οδηγίας για τη σύνταξη εκθέσεων, με αντικείμενο τον τρόπο κατά τον οποίο μεγιστοποιείται η χρησιμότητα των εκθέσεων των κρατών, οι οποίες υποβάλλονται με βάση τις οδηγίες περί οικοτόπων και περί πτερωτής πανίδας. Ως επακόλουθο της εγκρίσεως των καταλόγων με τους τύπους κοινοτικής σημασίας, η Επιτροπή θα επανεξετάσει επίσης, μαζί με τα κράτη μέλη, τρόπους βελτίωσης της αποτελεσματικότητας εφαρμογής της οδηγίας, επιφυλασσόμενη να προσφύγει στη δικαιοσύνη όποτε παρίσταται ανάγκη.